

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 30
19/2015
16. máj 2015

Cena 0,50 €

Ludo Štúr

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

S MLIEKOM ZREJME SKONČÍ
TRETINA PRODUCENTOV!
Strana 4.

NEZNÁME PRÍBEHY
SLÁVNÝCH SNÍMOK
Strana 5.

OSÍDL'OVANIE AMERIKY
TIEŽ POZNAČILA GENOCÍDA
Strana 6.

ŠTÚROVE NOVINY MAJÚ
170 ROKOV – III. ČASŤ
Strana 8.

SLÁVNÝCH RODÁKOV
VRÁTÍŤ NÁŠMU NÁRODU
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Máj bol pre Slovákov odjakživa zvláštny mesiac. Spojovali sa s ním pranostiky, rôzne magické úkony, bol symbolom lásky a definitívneho prebudenia sa prírody. Ved' kto by nepoznal pranostiku – studený máj, v stodole raj, bozkávanie sa zaľúbených na prvého mája pod rozkvitnutou čerešňou a ďalšie, s týmto mesiacom spojené zvyky, vrátane stávania májov. Ľudia jednoducho bytostne cítili, že všetko okolo už mohutne smeruje k letu a postupuje k završeniu prírodného cyklu, ktorým je zber úrody. Aj v dnešných časoch je máj obdobím, keď sa našinec cíti akoby nabitý novou energiou, je oveľa empatickejší, chce sa mu družiť s ostatnými ľuďmi, keby nebolo keby... Slováci sú, zdá sa, veľmi náchylní na vzájomné sváry. Už štúrovci na to poukazovali a ako dejinný príklad používali známu povesť o troch Svätoplukových prútoch. Ak však v minulosti boli jablkom sváru najmä konfesionálne a národnostné rozpory, dnes sa rozdeľovník medzi Slováckmi posúva do politickej roviny. Skrátka, príslušníci a sympatizanti jednotlivých politických strán majú podvedomý pocit, že čokoľvek robia ich „ideoví odporcovia“, je prinajmenšom podozrivé, ak nie priam zlé. Znosia moji politickí favoriti aktivistov za tradičnú rodinu pod čiernu zem? Aj keď s nimi v tomto prípade nesúhlasím, keďže zdieľam tradičné hodnoty, budem radšej mlčať, prinajhoršom svoj vlastný postoj a názor schizofrenicky zapriem. Staví niekto z opačného politického tábora tradičné máje? Budem nad tým opovržlivo odfrkovať a hovoriť o prekonanej zápevnicej tradícii a populizme, aj keď v duchu s nostalgiou a láskou spomínam na časy, keď som ako mladý muž postavil máj tej svojej vyvolenej?

Chyba je zrejme v tom, že sme sa ešte nenaučili vec národnú, vlastenectvo a službu národu povýšiť nad utilitárne, niektorými médiami naschvál živé škrípky. Máj by mohol teda byť aj akýmsi mesiacom slovenského zmierenia. A keď náhodou zaprší, povieme si spolu s baťkom Zátureckým: Májový dažď viacej stojí ako Viedeň.

Maroš M. BANČEJ

Kruté je byť obeťou trestného činu, ktorý sa podľa polície ani čoby nestal Dôverčiví podielníci vraj neboli okradnutí!

Ján ČERNÝ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

„Musíme sa vžiť do situácie tých maticiarov, ktorí dodnes nechápu, čo sa udialo s ich peniazmi, ktoré vložili do Maticného fondu, prispeli na Národný poklad Slovenska, investovali svoje prostriedky, ktoré si odkladali na starobu, do „maticného“ Podielového družstva Slovenské investície. Ved' sa nestratilo z pokladne tisíc eur, ale celý majetok družstiev v objeme prevyšujúcom dvadsaťšesť miliónov, a to nie postupne, ale ani nie za mesiac – od 10. do 31. marca 2010!“

Tieto myšlienky publikoval na stránkach SNN už pred veľmi dlhým časom pán Dezider Kóňa. Vžívame sa do tej situácie v čase, v ktorom sme sa dozvedeli, že policajný vyšetrovateľ zastavil trestné stíhanie vo veci. A nie je nám, verte, ľahko.

■ VEĽKÉ SKLAMANIE

„Samozrejme, zastavenie trestného stíhanie je veľkým sklamaním nielen pre poškodených, ale aj pre mňa, pre celé vedenie Matice slovenskej. Týmto nepochopiteľným rozhodnutím sa opäť zabránilo tomu, aby sme mohli očistiť meno Matice slovenskej.“

povedal pre SNN prvý podpredseda Matice Ján Šimonovič.

Čo je príčinou zastavenia trestného stíhanie vo veci PDSI? Nepreukázanie úmyslu! Čítate správne, ktokoľvek na Slovensku môže „neúmyselne“ bez trestne porušovať zákony nášho štátu! Aj napriek tomu, že neznalosť zákona vraj neospravedlňuje. Takže v konečnom dôsledku – niekto, nevedno kto, lebo vyšetrovanie bolo zastavené, sa omylom obohatil o milióny z vkladov podielníkov Podielového družstva Slovenské investície. O obrovské sumy, ktoré členovia Matice v plnej dôvere k nej

a v dobrej viere vkladali na podľa nich dobrú vec.

■ KRIVKY PARAGRAFOV

„Zdravý sedliacky rozum nikdy nepochopí prefikanosť právneho poriadku o nepreukázateľnosti úmyslu, a tak sme nútení myslieť si, že náš právny poriadok chráni podvodníkov a lumpov.“ konštatoval v rozhovore pre SNN Jozef Šimonovič.

„Zvlášť závažný zločin porušovania povinností pri správe cudzieho majetku.“ Tak znelo obvinenie policajných orgánov, ktoré vznikli voči bývalému predsedovi Matice. Dnes sa

toto slovné spojenie zmenilo na „nepodarilo sa preukázať úmysel“.

Ešte v roku 2011 podal súčasný predseda Matice slovenskej Marián Tkáč viacero trestných oznámení v súvislosti s vážnym podozrením na nezákonnosti, ktoré sa v Matici udiali v čase, keď ju viedol jeho predchodca Jozef Markuš. Druhá polovica deväťdesiatych rokov je vo vnútro-maticnom živote charakterizovateľná ako „eldorado“. Došlo k intenzívnemu podnikaniu s maticným majetkom. Z tých čias je smutne známe najmä zneužitie zbierky na Národný poklad Slovenskej republiky. Menej, okrem samotnej Matice a priamo finančne postihnutých, sa však vie o Maticnom investičnom fonde. Ten bol cieľom veľkých investícií zo strany oddaných maticiarov. Vkladali doň nielen svoje kupónové knižky z obdobia kupónovej privatizácie.

Matica slovenská podala sťažnosť proti rozhodnutiu vyšetrovateľa, ale aj tá bola zamietnutá. Milióny slovenských korún niekde „zmizli“, ale trestný čin sa nestal. Všetci vy maticári, ktorí ste boli podielníkmi v PDSI, ste sa tak zrazu stali dobrovoľnými darcami. Komu a na čo ste prispeli, to nikto nevie. Minimálne, nikto to nevie alebo nechce preukázať. „Pevne verím, že raz príde deň a spravodlivosť zvíťazí.“ domnieva sa Jozef Šimonovič, prvý podpredseda Matice slovenskej. Veríme a dúfame v to už od roku 1989...

(Pokračovanie na strane 2)

3 OTÁZKY PRE:

Sergeja KOZLÍKA, predsedu Strany demokratického Slovenska

Vytvárajú platformu pronárodných síl

• Vaša strana iniciovala vznik Národnej koalície. Čo to znamená?

Strana demokratického Slovenska (SDS) vznikla ako národné, sociálne a kresťanský orientovaná strana. No priestor na Slovensku je podstatne širší, ako je záber jednej strany, navyše novej. Spočiatku sme mali predstavu, že budeme hľadať partnerské politické strany a avizovali sme záujem o spoluprácu a o vytvorenie väčšieho národného bloku.

• K čomu ste dospeli?

Po komunálnych voľbách sme urobili inventúru politických strán, ktoré niečo znamenajú a či už historicky alebo programovo majú rovnaký princíp. Zatiaľ sme našli spo-

ločnú reč so Stranou moderného Slovenska a s Hnutím za demokraciu. Oslovili sme aj Novú demokraciu Tibora Mikuša a Stranu zelených, s ktorými rokujeme. Záujem je vytvoriť čo najširšiu platformu pre národné orientovanú politiku, ale podotýkam so sociálnym a s kresťanským základom. Otvárame priestor nielen pre politické strany, ale aj pre občianske zoskupenia, najmä regionálneho charakteru, lebo zisťujeme, že ich je pomerne veľa.

• V čom vidíte výhodu takého širokospektrálneho politického subjektu?

Výhodou je už to, že do volieb máme istý časový priestor na zjednocovanie, približovanie stanovisk,

pričom nechávame jednotlivým subjektom slobodnú vôľu prejavíť sa. Chceme byť zoskupením, ktoré osloví Slovákov takých, akí sú. Takže výhodou tohto zoskupenia by mala byť schopnosť oslovíť pomerne široké spektrum občanov bez ohľadu na vek alebo sociálny status či vzdelanie. Národná politika je mnohorozmerná. Napríklad národný rozmer v ekonomike vidím v maximalizovaní využitia zdrojov aj v prípade nadnárodných firiem na Slovensku. Nech peniaze, ktoré tieto spoločnosti vytiahnu z vreciek občanov, slúžia na reinvestície a na tvorbu pracovných miest.

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ
Foto: archív SNN

V SNN 20/2015
SI PREČÍTAŤE

■ Profesor Ján Boor zo Senice bol zakladateľom modernej slovenskej teatrologie
■ V génoch je zapísaná minulosť, genetika objasňuje biele miesta v histórii
■ Stretnutia Slovákov na slovenskom juhu volajú po nových pokračovaniach

Kruté je byť obeťou trestného činu, ktorý sa ani čoby nestal Podielníci PDSI vraj neboli okradnutí!

Ján ČERNÝ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

(Dokončenie zo strany 1) – Po zmene politického systému v roku 1989 došlo k „rozdávaniu“ spoločenského bohatstva. Vznikli stovky privatizačných fondov, ktoré rôznymi podvodnými spôsobmi získali od občanov ich podiel na majetku štátu. Keď si nahrabali miliardy a stali sa vlastníkami stoviek najväčších podnikov, „zdvihli kotvy“ a zastavili sa až v „daňových rajoch“, kde investovali peniaze od ľudí do svojich zámkov, lodí, hotelov a žijú si tam prepychový život miliardárov.

■ ZAVÄZDAJÚCE LOGO

Takýto osud mal stihnúť aj privatizačný fond, ktorý niesol meno Matice slovenskej. Draví podnikatelia založili pod patronátom Matice slovenskej Podielové družstvo Slovenské investície. Prvým členom sa stal predseda Matice s preukazom č. 1.

Logo Investície srdca a rozumu a silueta Kriváňa sa stali blízke najmä matičiarom a zahraničným Slovákom. Veď prvé kancelárie PDSI boli v Domoch MS po celom Slovensku, ale aj v USA. Od vzniku PDSI začal vychádzať časopis Podielník, ktorý prinášal informácie o úspešnom investovaní členských podielov do výnosných projektov. Príhovory predsedu MS, ktorý bol zároveň počas celého pôsobenia družstiev prvým podpredsedom, boli zárukou správneho investovania aj malých súm peňazí. Súčasťou družstiev sa stal i Matičný fond a Národný poklad, čo bola významná garancia bezpečného investovania. Členovia PDSI sa každoročne zúčastňovali na Národnom výstupe na Kriváň, chodili na zájazdy po miestach našej národnej histórie, navštevovali pamätne štúrovské miesta, mohyly Štefánika,

skanzeny – všetko, čo pripomínalo našu národnú históriu...

„Osobne splním sľub, ktorý som verejne dal, že budem podávať žaloby na pána Markuša a na ostatných zodpovedných, kým budem dýchať. Verím, že nielen poškodení, ale všetci, ktorí veria vo víťazstvo spravodlivosti, ma budú podporovať.“ Budeme. Tak odpovedajú Slovenské národné noviny podpredsedovi Matice pánovi Šimonovičovi.

■ JEDENÁŠŤ PODANÍ

Terajší predseda MS Marián Tkáč po svojom nástupe do funkcie v snahe očistiť jej meno pred všetkými, ktorí jej dôverovali, podal viacero trestných oznámení. Súvisia aj s činnosťou Matice, bankami a významnými slovenskými podnikmi (dovedna jedenášť), ktoré v roku 1993 zriadili Nadáciu Matice slovenskej. Tá nemá s MS dnes nič spoločné. V rámci dvoch reštrukturalizácií sa oddelila od Matice tak, že sa jej „zriaďovateľmi“ od roku 1997 stali členovia správnej rady nadácie, pričom v roku 1997 sa jej základné imanie z päť miliónov korún znížilo na dva milióny korún, v roku 2002 už iba na tristotíc korún.

Cez Matičný fond a cez štyri družstvá je postihnutých vyše tristo tisíc členov MS, ale aj vyše tristo detí, ktoré do družstiev prihlasovali väčšinou starí rodičia. Ešte od nikoho sme nepočuli, že všetci členovia družstiev musia dostať svoje úspory do posledného eura. Oni neinvestovali do nikým nekontrolovaných nebankovník typu BMG, Horizont a podobných, ale nadväzovali na národné, matičné, slovenské tradície! Preto čakáme odpovede na otázky: Prečo polícia neobjasnila, o čo išlo v tomto záhadnom prípade? Prečo všetci členovia družstiev dodnes neboli informovaní o situácii v družstvách? Prečo sa doterajšie vlády iba pozerajú na „bezvládnosť“, ktorá tu vládne?

■ BEZ MORÁLKY A CTI

Jozef Šimonovič ešte pripomína: „Veľmi ma mrzí, že nikto zo zodpovedných členov vedenia PDSI, ktorí boli z matičného prostredia, nenabral aspoň trochu osobnej odvahy a cti, aby sa okradnutým – hoci aj neúmyselne – za stratu dvadsiatich štyroch miliónov slovenských korún ospravedlnil.“

Vojnoví štváči podpísali pozývaci list do vojny proti Rusku Slovenským jastrabom sa asi máli krvi

Eva ZELENAYOVÁ – Ilustrácia: Zahraničná tlač

Invázii vojsk Varšavskej zmluvy do Česko-Slovenska v auguste 1968 predchádzal pozývaci list Leonidovi Brežnevovi, generálnemu tajomníkovi ÚV ZSSR, pod ktorý sa podpísali Alois Indra, Drahomír Kolder, Oldřich Švestka, Antonín Kapek a Vasil Biľak. Pravda, dlho sa iba špekulovalo o tom, či takýto list vôbec jestvuje, lebo napriek nedemokratickému režimu bolo nepredstaviteľné, aby si niekto trúfol na takéto vlastizradné konanie. Napokon dodnes sa vedú spory o tom, koľko podpisov pod listom v skutočnosti bolo. Vstup spojeneckých vojsk na územie Česko-Slovenska však znamenal koniec obrodného procesu. Koniec nádeji na slobodný život.

Aký cieľ si kladie list, ktorým sa stotridsať slovenských a českých osobností v minulých dňoch obrátilo na svetových lídrov v súvislosti s udalosťami v Ukrajine? Signatári tvrdia, že v Európe je vojna, a vyzývajú, neopakujte zradu v Mnichove 1938. „Už dávno nastal čas na poskytnutie účinnej a rozsiahlej vojenskej a ekonomickej pomoci napadnutej Ukrajine,“ dožadujú sa signatári listu, čím sa fakticky domáhajú vojenského zásahu proti Rusku. Lebo ako tvrdia, ide o agresívnu vojnu Ruska proti Ukrajine.

Vývoj udalostí v Ukrajine jednoznačne poukazuje na presadzovanie mocenských záujmov USA

v tomto regióne, no signatári listu sa tvária, že bezpečnosť Európy ohrozuje Rusko.

■ VYMÝVANIE MOZGOV

Ani masívna mediálna propaganda však nedokázala presvedčiť obyvateľov Slovenska, že Rusko je agresor, a na pravidelných zhromaždeniach už nielen v Bratislave dávajú najavo svoju túžbu po mieri. A odmietajú akékoľvek základne NATO na území Slovenska. No aj napriek tomu vláda uvažuje o zriadení riadiaceho strediska Severoatlantickej aliancie na našom území. Ako uviedla Pravda, v stredisku bude

pracovať štyridsať ľudí, z toho polovica Slovákov. Podľa ministra obrany Martina Glváča „ide iba o tím pláno-

AKTUÁLNE

vačov“, ktorých „prítomnosť“ vo všeobecnosti uľahčí potenciálne prijatie posíl z strany NATO pre danú členskú krajinu“. Podľa informácií denníka Pravda sa zriadenie riadiaceho strediska NATO javí ako hotová vec a o tom, kedy velitelská štruktúra na Slovensku vznikne, vraj budú partneri v NATO rokovať.

Ukazuje sa, že hlasy občanov volajúce po mieri zavážia menej než

podpisy ľudí, ktorí sa netaja obdivom k Spojeným štátom americkým.

■ VOJNOVÍ ŠTVÁČI

Pod výzvou svetovým lídrom sú mená ako Štefan Hríb, Anton Srholec, Michal Havran, Fedor Gál, Pavol Demeš, Michal Hvorecký, Rudolf Chmel, Tomáš Janovíc, Ivan Kamenec, Katarína Závacká, Eugen Korda, Miroslav Kusý, Štefan Markuš, Grigo-

rij Mesežnikov, Juraj Mesík, Daniel Pastirčák, Juraj Stern, Zuzana Szatmáryová, Soňa Szomolányiová, Ján Štrasser, Ivan Štrpka, Peter Zajac, Dušan Trančík, Ľubica Trubíniová, Lucia Piussi, Robert Roth, Rudolf Sikora, László Öllös či Kálmán Petőcz.

■ LIST ČÍSLO 2

Európsky kontinent si vojny v minulom storočí užil až-až. V roku 1989 svítila nádej na svet bez vojenských blokov. Po rozpustení Varšavského paktu malo skončiť aj NATO. To sa však namiesto toho posilňuje a riskantne približuje k ruským hraniciam, čo zvyšuje bezpečnostné riziko nielen v Európe. Kritici slovenskej a českej výzvy svetovým lídrom tvrdia, že ide o pozývaci list číslo dva, veľmi podobný tomu z roku 1968. Rozdiel vidia iba v tom, že v roku 1968 verejnosť nepoznala mená signatárov listu, tí dnešní sú dobre známi. Je nepochopiteľné, že osobnosti sa prepožičali na čin, ktorým vyzývajú svetových lídrov do vojny. Dajú sa vôbec nazvať osobnosťami? Nezaslúžia si skôr pomenovanie vojnoví štváči?

VŠIMLI SME SI

Situácia v slovenských médiách je znepokojujúca. Prišla s tým Tlačová agentúra Slovenskej republiky. Chvála jej za tento postreh. Veľvyslanectvo Spojených štátov totiž upozorňuje, že viaceré finančných skupín kontroluje viaceré médiá. Prienik veľkých finančných skupín do médií vníma ako potenciálnu hrozbu pre rozvoj nezávislej tlače, uvádza sa v správe, ktorú v pondelok poskytlo médiám.

Strážny pes na krátkej reťazi

Americké veľvyslanectvo konštatovalo, že ho znepokojuje „rastúca konsolidácia v tomto sektore, ktorá môže potenciálne obmedziť rôznorodosť vyjadrovaných názorov“, konštatuje sa v tlačovej správe. Veľvyslanectvo upozorňuje, že na Slovensku dnes niekoľko veľ-

kých finančných skupín kontroluje viaceré médiá. „Potenciálne to ohrozuje ďalší rozvoj skutočne nezávislej tlače,“ podotýka. Je odhodlané aj naďalej sledovať „zmeny kvality, tón spravodajstva a redakčné pohľady v médiách, rovnako ako všetky pokusy o prepúšťanie zamestnancov, ktorí otvorene kritizujú“.

Veľvyslanectvo USA na Slovensku avizuje, že vo výročnej správe o stave ľudských práv, ktorej ďalšie vydanie bude čoskoro zverejnené, vyjadria Spojené štáty americké v kapitole venovanej Slovensku obavy nad zjavnými pokusmi vládnych činiteľov, sudcov a ďalších elit o zastrašovanie tlače hrozbami žalôb na ochranu osobnosti. „Zástupkyňa OBSE pre slobodu médií, Medzinárodný tlačový inštitút Slovenska i ďalší pozorovatelia už vyslovili obavu, že obrovské sumy, vysúdené v týchto prípadoch proti stranám sporov, by mohli viesť v médiách k autocenzúre,“ podotklo americké veľvyslanectvo. Podľa toho by politické a iné spoločenské elity na Slovensku mali viac oceňovať slobodnú tlač, ktorá v demokracii zohráva úlohu „strážneho psa“.

(ib)

Kuba a USA po polstoročí embarga normalizujú vzťahy V tropickom Karibiku sa lámú ľady

Ostrov slobody na jednej strane, čo je zideologizovaný názov pre štát Kuba, a na druhej strane Castrova ríša zla, čo je zas rovnako ideologický ekvivalent pre ten istý ostrovný štát v Karibiku. Obama berie vietor z plachiet obidvom stranám. Nadväzuje normálnu komunikáciu.

Prezidenti Spojených štátov a Kuby sa na summite Organizácie amerických štátov na začiatku apríla v Paname stretli, rozprávali sa a podali si ruky. Už to by malo byť svetovou senzáciou, lebo sa stalo čosi, čo sa nestalo už vyše pol storočia. Dvaja štátnici takpovediac zo susedstva otvorili novú kapitolu vzťahov medzi oboma krajinami.

■ TRAJEKTY

Medzi Floridou a Kubou budú už zrejme čoskoro opäť premávať trajekty. Americká vláda totiž stiahla takýto zákaz a viaceré lodiarne dopravné spoločnosti potvrdili, že dostali licencie. Lode budú môcť na Kubu voziť aj náklady. Končí sa éra tragédií v zálive, počas ktorých sa potápali lode kubánskych emigrantov. Začína sa éra spolupráce, obchodu a budovania vzájomných vzťahov. Len nedávno oznámili v USA zavedenie priameho leteckého spojenia medzi Spojenými štátmi a Kubou. Ostrov leží asi stopäťdesiat kilometrov južne od Floridy.

USA a Kuba prerušili vzájomné kontakty na prelome päťdesiatych a šesťdesiatych rokov, keď revolúcia vedená Fidelom Castrom, bratom súčasného kubánskeho prezidenta

Raúla, na druhý pokus zosadila Američanmi podporovanú vojenskú vládu autoritatívneho lídra Fulgencia Batistu. O tri roky neskôr v reakcii na znárodnenie majetku amerických občanov a spoločností na Kube uvalila vláda vo Washingtone na ostrov obchodné embargo. Kuba sa následne pridala na stranu Sovietskeho zväzu a v roku 1963 po objavení sovietskych rakiet na jej území stála v centre najväčšej krízy počas studenej vojny.

■ VEĽVYSLANECTVÁ

Ľady sa začali topiť po odstúpení Fidela Castra z prezidentského postu na Kube, ktorý v roku 2008 prevzal Raúl Castro. Skutočný zlom nastal až

v decembri 2014, keď Barack Obama spoločne s Castrom oznámili začiatok rokovaní o obnovení vzťahov. Výsledkom by malo byť otvorenie veľvyslanectiev v Havane a vo Washingtone, uvoľnenie obchodných a cestovných obmedzení či zavedenie priameho telefonického a leteckého spojenia. Kľúčovú úlohu podľa Bieleho domu zohral Vatikán na čele s pápežom Františkom. Dokonca v týchto dňoch sa vraví, že pápež František zrejme už na súkromnú audienciu pozval úradujúceho prezidenta Kuby.

■ NIČ NEMOŽNÉ

Stále však zostáva nanovo definovať agendu, ktorá zahŕňa širokú oblasť ľudských práv. Spojené štáty žiadajú, aby marxisticko-leninský režim na Kube, založený na vláde jednej strany, zlepšil ľudsko-právne pomery v krajine. Havana so zasahovaním do vnútorných záležitostí krajiny nesúhlasí a do Washingtonu odkázala, aby sa zaoberal radšej vlastnými ľudsko-právnymi záležitosťami. Havana žiada aj vyňatie z amerického zoznamu podporovateľov terorizmu. Ani táto požiadavka nie je nemožná, tento veľmi významný krok sa podľa viacerých zdrojov z Washingtonu už pripravuje.

Ján ČERNÝ

Referendum Československo 2018

Roman MICHELKO

Ak by sme sa mali pokúsiť jednou vetou zhodnotiť iniciatívu na vyvolanie referenda s cieľom znovuzjednotenia Česka a Slovenska do jedného štátu, mohli by sme konštatovať, že na Slovensku už krachlo zopár referend, ba dokonca aj také, ktoré boli o vážnych veciach, a preto takáto obskúrnosť nemá šancu.

Už to, že takáto iniciatíva vznikla, svedčí o tom, že v našej spoločnosti nie sú všetky veci s kostolným poriadkom. Dnes a denne sme svedkami toho, že „Pražská kavárna“ a jej bratislavské klony, figúrky z OKS či iné podobné skupinky nostalgicky snívajú o návrate do čias pred roka 1993. Iste, s takým časovým odstupom už funguje selektívna pamäť či spomienkový optimizmus, čo je však nepochopiteľné, dodnes sa časť,

prepytujem, kultúrnej elity verejne hlási k tomu, že stále sú mentálnymi čechoslovákmi a deklarujú dosiaľ nezhojenú traumu z rozdelenia tamtoho štátu. A aj keď je to relatívne veľmi malá časť populácie, takže o výsledky prípadného referenda sa rozhodne nebojím, ba značne pochybujem, že sa ho vôbec podarí iniciovať, mediálna prezentácia čechoslovakistických názorov, bohužiaľ, ani dnes nie je anomáliou, ale skôr naopak – patrí k „dobrému bontónu“ v istých pseudointelektuálnych kruhoch.

Pohrobkovia čechoslovakizmu dodnes v oboch republikách nepredstavujú len marginálnu a obskúrnú menšinu, ale najmä v umeleckých kruhoch sa takéto názory náležite oceňujú. Nakoniec, presvedčila sa o tom istá slovenská herečka, ktorá pri

preberaní Českého leva „spontánne zanôtila českú (resp. česko-slovenskú) hymnu. Počet filmových ponúk po tomto trápnom geste mentálneho nevyrovnanosti sa s vlastnou štátnosťou sa jej iste znásobil...“

KOMENTÁR

Samostatné Slovensko je pri tom úspešný príbeh. V čase, keď sa delila federácia, bol pomer HDP na hlavu Slovenska voči Česku na úrovni dvoch tretín, dnes sme to v podstate vyrovnali, ba v niektorých smeroch sme už aj Česko predbehli. Slovensko na rozdiel od Česka je už niekoľko rokov v eurozóne, má vyšší rast HDP a vo všeobecnosti sa rýchlejšie približuje úrovni krajín, ktoré tvoria jadro takzvanej „starej Európy“. Čo je

však najpodstatnejšie, Slovensko dokázalo, že si vie vládnúť samo, že nepotrebuje protektorov ani starších bratov. Konečne sa skončili nekončiacie škriepky o tom, kto na koho dopláca, kto má byť komu za čo vďačný, alebo naopak kto komu krivdí. Táto skutočnosť, teda dokázanie si, že sme sa sformovali ako plnohodnotný a úspešný národ, ktorý nielenže dokáže samostatne prežiť, ale dokáže byť úspešný, je najvyšším bonusom našej samostatnosti.

Čo je však ešte dôležitejšie po tom, ako sme sa v podstate veľmi slušne rozišli, sa vzťahy medzi oboma národmi dostali na najlepšiu úroveň v celých dejinách. Vnútorné spory a traumy stratili živnú pôdu, naše súžitie či spolupráca dostali novú kvalitu. Nenaplnili sa kivičie hlasy, ktoré prorokovali nepriepustné hranice, robenie si vzájomných priekov, vznik kultúrnych či ekonomických bariér. Opak je pravda. Dnes má takmer každý Slovák v káblovke celý tucet českých televíznych kanálov, v slovenských kníhkupectvách je minimálne polovica českých kníh, na Slovensku

nie je problém získať české noviny, ktoré sú, samozrejme, každému dostupné aj na internete.

Aj preto sú úvahy o referende o znovuzjednotení nelogické a absurdné, najmä však nemajú nijaký politický základ. Dnes ani na Slovensku, ale ani v Čechách neexistuje relevantná strana, ktorá by niečo podobné mala v programe. Paradoxne, podobné aktivity môžu len česko-slovenské vzťahy naštrbiť a skomplikovať.

Ak ide o skupinku recesistov, v poriadku. Na takúto aktivitu by sa mohlo zareagovať iniciatívou za znovuvytvorenie Rakúsko-Uhorska, alebo ešte lepšie Veľkej Moravy či Samovej ríše. Miera absurdity podobných aktivít by bola ak nie rovnaká, tak aspoň porovnateľná!

Som teda presvedčený o tom, že táto iniciatíva zhasne rovnako rýchlo, ako vzbĺkla, a zaradí sa medzi politické kuriozity pseudo-politických exotov, ktorí onoho času napríklad chceli pripojiť Košice k Česku. Ale takéto aktivity si skôr vyžadujú nie odbornú politologickú starostlivosť, ale skôr tú psychiatrickú.

Kaviareň pre tých osvedčených...

Maroš M. BANČEJ

Čas od času sa v novinárskej branži objaví nový termín. Nedávno sa u našich českých susedov takto zviditeľnilo slovné spojenie „Pražská kaviareň“. Novinári tak začali označovať skupinu intelektuálov kritizujúcich prezidenta Zemana z pozície proeurópskych a proamerických liberálov kritických k Rusku a ako sa niektorí z takto označených vyjadrili – „verných odkazu Václava Havla“. Netrvalo dlho a podobný termín začali používať aj novinári na Slovensku.

Ako teda máme chápať označenie „Bratislavská kaviareň“? Podobnosť s ich českou verziou je samozrejme určujúca. Tiež ide o intelektuálov, z veľkej časti pôsobiach v mimovládnych organizáciách, prípadne v súkromných médiách, ktorí stoja na liberálnej platforme s afinitou

k Európskej únii a USA, s kritickým postojom voči súčasnej vláde a tvrdým odsudzovaním politiky Ruska. Potiaľ' by bolo všetko v poriadku. Žijeme predsa v demokracii, kde má právo na svoj názor každá skupina

POZNÁMKA

ľudí, ak pravda je ten názor v súlade s Ústavou SR a platnými zákonmi. Na to predsa nebolo potrebné vymýšľať osobitný „kaviareňský“ termín. Vec sa má však tak, že ľuďom takto označovaným hlásanie ich názoru nestačí. Čoraz častejšie siahajú po „kádrovani“ všetkých tých, ktorí sa ich predstave o demokracii vymykajú. Keďže majú pomerne silné mediálne väzby, môže takéto kádovanie vážne narušiť život ktoréhokoľvek človeka,

ktorý si to s „Bratislavskou kaviarňou“ rozháďe. Zásadné je pri tom žongľovanie so slovami a s termínmi. Vlastenectvo ako slovo je tabu. Namiesto neho sa používajú termíny ako nacionalizmus, xenofóbia a v tom lepšom prípade zápečníctvo. Viera či náboženstvo sú označované ako tmárstvo, spiatčnosť a „sutanismus“. Snahu po spravodlivom prístupe k občanom bez rozdielu etnika zvyknú označovať termínom pravicový extrémizmus, ba až fašizmus. Vnímavý čitateľ však veľmi rýchlo odhalí, odkiaľ vietor fúka a kto ťaží z rôznej agendy – od rómskej až po homosexuálnu. Zdá sa však, že „kaviareň“ si už pomaly svoje renomé nebezpečného protivníka pomaly vydobyla. Kým dosiaľ poriadne skomplikovala život viacerým mediálne menej známym ľuďom,

trúfla si nedávno aj na Adelu Banášovú, ktorá je predsa len iná mediálna trieda ako takmer neznáma moderátorka Kormúthová z RTVS či svojimi rómskymi susedmi permanentne terorizovaný Oskar Dobrovodský. Dôvodom bol nomenovaný časopis, kde známa moderátorka a autorka mala na zadnej strane svoju fotografiu. Tento časopis už dlhšie leží „kaviarni“ v žalúdku najmä preto, že odmieta proamerické nadšenia a protiruskú demagógiu. Ešteže si permanentne dotýčnici „strážcovia tolerancie“ strieľajú vlastné góly ako nedávno známa aktivistka za práva homosexuálov Romana Schlesingerová, ktorá počas veľkonočných sviatkov označila Ježiša Krista za sadomasochistu len preto, že si nemohla v Rakúsku v nedeľu natankovať pohonné hmoty do svojho automobilu, o čom sme ostatne v SNN aj písali, a jej nevyberavému slovníku a ešte nevyberavším spôsobom sa aj v tomto čísle matičného týždenníka venuje v rozhovore s aktivistom Aliancie za nedeľu Antonom Čulenom aj naša spolupracovníčka Eva Zelenayová.

SPOZA OPONY

Desaťtisíce z nás vyrastali na dovolenkách v Grécku. Scény a melódie Gréka Zorbu boli všeobecne známe, tanec sirtaky nejednu a nejedného strhával, šalát zaziky je našincami veľmi obľúbený. Grécky jogurt je všeobecne známy natoľko, že keď ho šikovný podnikateľ z kopanic v Selciach začal vyrábať a predávať na jednom z bratislavských mestských trhov, pred stánkom mu stojí rad. Od hercov SND až po mládež mu ho pravidelne vykúpia. Ale stačilo do masy šikovne hodiť, aké dôchodky má časť gréckych penzistov, ako si žijú v zóne eura vlastne na náš úkor, a už bol oheň na streche. Dômyselné mediálne triky urobili clonu, ktorá bežnému človeku s jeho starosťami neumožňuje prpláť sa v gréckej psychológii voliča či vlády, alebo v ich financiách.

Keď gréckeho ministra Janisa Varoufakisa chceli v jednom aténskom bare vyfackať a pred útočníkmi ho ochrá-

nilo len objatie manželky, boli toho plné noviny. A to je zhruba najviac, čo o ňom v našej verejnosti vieme. Isteže, dnešný svet je plný paradoxov. Najviac

Prečo čítam Gréka Varoufakisa

Dušan D. KERNÝ

absolventov amerických univerzít sedí napríklad v iránskej vláde v Teheráne. Najviac marxistov zasa v gréckych vládných štruktúrach – a všetci prišli z prestížnych britských univerzít. Je to mladá generácia. Vystriedala dovtedy desaťročia vládnuce grécke strany, ktoré priam korumpovala Európska únia, nekontrolovala ich, umožnila im falšovanie obrovských rozmerov. A teraz sa grécke báje opakujú – hľadá sa Herkules, ktorý vyčistí onen povestný Augiášov

grécky štát dokazovať, že dá všetko do poriadku, keď roky robila EÚ clonu kapitálu a bankám. Lenže nejde len o chliev v Grécku...

Grécky príbeh ukazuje bezmocnosť voliča a novej vlády, ktorú si vybral. Bezmocnosť v zápase s gigantickým dlhom, ktorý vznikol vinou stále silnejšej vlády bánk. Tie vlastne majú nahradiť – keďže Grécko musí splácať gigantický dlh – nielen samostatné rozhodnutia nového kabinetu, ale vlastne aj samotnú demokraciu

ako takú. V gréckom príbehu nejde o Grécko, ale o to, ako rozumieme tomu kapitalizmu, ktorý nastal po hlbokéj svetovej finančnej kríze v roku 2008.

Teda o to, aké možnosti vlastne majú vlády a ich voliči. Inými slovami, čo môže, musí a má robiť štát a čo má robiť trh. Janis Varoufakis je intelektuálny výtržník. A prečo neostal pri písaní svojich kníh ekonomických analýz? Mladý český filozof Martin Škabrana to zrejme vystihol, keď tvrdí, že Janis Varoufakis chce demaskovať, ako politika EÚ stavia členské štáty proti sebe. Tým sa vlastne likviduje podstata Únie – solidarita. A oživa nacionalizmus. Varoufakis ukazuje

na akútnosť politických problémov a systémové problémy Európskej únie a ako problém riešiť.

Nehorlím za to, aby sme aj my mali vo vláde chuľgánov, výtržníkov a provokátorov európskeho rozmeru. Ale určite teraz dozrel čas, aby sa osvedčilo, prečo sme vlastne vstupovali do Únie a Aliancie. Jeden z hlavných argumentov bol, aby sme boli pri rozhodovaní, aby sa nerozhodovalo o nás bez nás. Teraz je ten čas, aby intelektuálne vystrojení ľudia sebavedome vystupovali na úniových fórach, aby sa pokúsili meniť tú obrovskú nedvižnú a nepredvídanú mašineriu Únie, ako aj myslenia v Bruseli, ale i nášho doma. Varoufakis vie, že Grécko je najslabší článok terajšieho systému Únie, v ktorej je dobrý len ten, ktorý odpisuje dlhy. Ale to mu nebráni v sebavedomí. Prečo by sme sa my mali báť veľkých zvierat, keď sme sa práve tak ako Gréci pred rokmi nebáli divízií lepšie vyzbrojenej armády?

SEBAOBRAÑA

„Verejné obstarávanie je nastavené tak, akoby sa predpokladalo, že všetci sú zloději, pritom najviac komplikuje život slušným ľuďom a špekulanti si svoju cestičku nájdu.“ Tento názor vyslovil prezident SR Andrej Kiska na sneme Združenia miest a obcí Slovenska (ZMOS). Prezident skonštatoval, že súčasné nastavenie zákona o verejnom obstarávaní spôsobilo to, že trendy sa v posledných rokoch predlžujú a počet firiem v súťaži klesá.

Právne bludisko...

„Verejné obstarávanie však nemá byť súborom administratívnych pascí, ako nasytiť obstarávateľa, ale má byť nástrojom, ako efektívne a hospodárne zlepšovať služby štátu a samospráv, nemá to byť bojové pole firmy, ale možnosť kultivovať obchodovanie medzi verejným a súkromným sektorom,“ pripomenul A. Kiska a dodal: „Zákon o verejnom obstarávaní sa po všetkých novelizáciách zmenil na právne bludisko, kde sa slušní strácajú a nepoctiví ho naďalej obchádzajú. Mali by sme sa sústrediť na metodickú pomoc aj pre mestá a obce a vypracovanie vzorových postupov a zmlúv či na zverejňovanie údajov v spracovateľnej štruktúre, jednoducho na užitočné informácie a praktickú pomoc.“

ZMOS už dávnejšie navrhuje zvýšenie spodnej hranice zo zákona obligatórne obstarávanej verejnej zákazky zadávanej obcou alebo mestom na sumu rovnú alebo vyššiu ako dvestotisíc eur, ak ide o zákazku na dodanie tovaru alebo poskytnutie služby, a na sumu rovnú alebo vyššiu ako päť miliónov eur, ak ide o zákazku na uskutočnenie stavebných prác.

Pripomienka ZMOS-u predstavila návrh opatrenia samospráv. Navrhnuté opatrenie vraj filozoficky zosobňuje princíp miestnej demokracie a subsidiarity vytvárajúc voľným zástupcom miest a obcí dostatočný priestor na voľbu spôsobu, ktorým tak učinia. Opatrenie má posilniť prirodzenú hospodársku súťaž tým, že umožní účasť v súťaži o verejnú zákazku početnej skupine živnostníkov a malých podnikateľov, ktorí by sa v prípade uplatňovania noriem verejného obstarávania vzhľadom na ich administratívnu a právnu náročnosť do súťaže vôbec nezapojili.

Opatrenie má mať priamy pozitívny vplyv na zvýšenie miestnej zamestnanosti, vrátane aktivácie dlhodobo nezamestnaných a mladých ľudí, tiež na odstraňovanie regionálnych rozdielov, ako aj na lepšie využitie ekonomického potenciálu jednotlivých regiónov. Zvýšenie limitu na nákup tovarov a služieb vraj prinesie zníženie administratívnej záťaže, a s tým spojená úspora času a nákladov na strane samospráv i na strane uchádzačov o získanie verejnej zákazky prispeje k zlepšeniu podnikateľského prostredia a k rozvoju Slovenska.

Obciam sa aj naďalej zachová povinnosť zverejňovania a sprístupňovania informácií v zmysle zákona o slobodnom prístupe k informáciám, ako aj uplatňovania prísne a transparentne nastavených pravidiel hospodárenia s majetkom obce daných najmä zákonom o majetku obcí, schválenými zásadami hospodárenia s majetkom obce a štatútom mesta. Ich dodržiavanie podlieha verejnej kontrole nastavenej zákonom o slobodnom prístupe k informáciám, ale aj kontrole štátnych inštitúcií, akými sú Najvyšší kontrolný úrad SR a Ministerstvo financií SR.

Robert LANDIS

Slovenský domáci trh zaplavuje nadprodukcia z Európy
S mliekom skončí tretina chovateľov

Zhováral sa Ivan BROŽÍK – Foto: archív V. CH.

Trh s mliekom sa v EÚ uvoľnil, už neexistujú regulačné kvóty. Slovenskí chovatelia dobytka a producenti mlieka zneisteli. Čakajú, ako sa situácia vyvinie, a podľa toho sa prispôbia. Nemálo je takých, čo uvažujú o transformácii chovov z mliečnych na mäsové alebo o ich úplnom zrušení. Na aktuálnu tému sme sa zhovárali s podpredsedom SNS a expertom na problematiku poľnohospodárstva Vladimírom CHOVANOM.

• V akom stave zastihli tieto zmeny našich prvovýrobcov mlieka?

V zlom. Medzi prvovýrobcami panuje veľká neistota. Na Slovensku sa cena surového kravského mlieka dlhodobo pohybuje tri až štyri centy za kilogram pod priemerom EÚ. Na produkcii mlieka jeho výrobcovia dlhodobo prebávajú, rezervy na krytie prípadných ďalších strát nemajú žiadne. Spracovatelia mlieka sú na tom podobne. Každý čaká, na akú úroveň poklesne cena mlieka. Podľa toho sa budú chovatelia rozhodovať, či budú investovať, a teda aj pokračovať v chove, alebo chovy dojníc zrušia. Mnohé podniky, ktoré musia mať predpísanú zaťaženosť veľkými dobytčiami jednotkami na hektár, plánujú zmeniť chovy dojníc na chov kráv bez trhovej produkcie mlieka, teda na mäsový dobytok.

• Klesajúce ceny mliečnych výrobkov zrejme ešte zvýšia nekonkurencieschopnosť našich producentov. To však znamená pre odvetvie katastrofu, nie?

Áno, znamená. Prvými, ktorí na Slovensku pocítia tlak na ceny, budú mliekarenské spracovateľské podniky. Keďže väčšina ich produkcie sa dostáva k slovenským zákazníkom cez pulty obchodných reťazcov, budú okamžite vystaveni tlaku na výrazné zníženie cien. Pri reťazcoch k takýmto krokom dochádza okamžite, len čo sa objaví prvá správa o poklese cien akejkoľvek komodity. Aj keby k reálnemu poklesu cien nedošlo, alebo len k minimálnemu, dodávatelia budú musieť znížiť ceny výraznejšie. Obchodné reťazce využívajú rozkolísanie cien komodít na zvyšovanie svojej marže. Naše mliekarenské spoločnosti nemajú vybudované

expertné kanály na svetové trhy. Tradíčne umiestňovali syry a mliečne výrobky na trhy východnej Európy a do balkánskych štátov. Ruský trh je zatvorený úplne a ostatné trhy sú malé, slabé a budú vystavené

riešia v spolupráci všetkých dotknutých strán, teda farmárov, spracovateľov mlieka a štátu. V štátoch, kde výrazy typu „rozvoj národného hospodárstva“ nepovažujú za prežitok bývalého režimu, si tento problém rozobrali už pred siedmimi rokmi. Mňa najviac mrzí, že sa u nás úplne premrhali posledné tri roky. Farmárom sa sľubujú od roku 2015 vyššie priame platby zo zdrojov Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ (SPP EÚ) na hospodárske zvieratá. Minister L. Jahnátek urobil osudnú chybu presunom zdrojov z druhého piliera SPP EÚ do prvého piliera. Slovensko nebude môcť podporiť chovy a chovateľov napríklad na lepšie životné podmienky zvierat. O takúto podporu sa bude môcť uchádzať len polovica chovateľov dojníc. U ostatných sa tak výrazne zníži konkurencieschopnosť a postupne upustia od produkcie mlieka.

• Má štát k dispozícii nejaké ochranné mechanizmy, ako zabrániť záplave nášho trhu dovozom hovädzieho mäsa? Respektíve, ako môže podporiť spotrebu z domácej produkcie?

Zrušenie mliečnych kvót priamo nesúvisí s produkciou jatočného dobytka. Hovädzie mäso sa v Európe produkuje z mäsových plemien. Na Slovensko sa síce veľa dováža, ale zároveň sa zo Slovenska vyváža veľký počet živých jatočných zvierat. Horšie je, že takto vyvážame vlastne surovinu a naspäť sa nám vracia po opracovaní. V zahraničí zostáva vyššia pridaná hodnota.

Expert na problematiku pôdohospodárstva, podpredseda SNS Vladimír CHOVAN.

rovnakým tlakom ako slovenský trh. Takže zostane len cesta okamžitého premietnutia strát z predaja do cien surového kravského mlieka a čierny Peter sa dostane do rúk farmárom.

• Na akýkoľvek zásah zo strany vlády je zrejme neskoro, veď o probléme sa vie od roku 2008. Sú ešte nejaké šance ako mliekarom pomôcť?

Vo vyspelých štátoch EÚ sa takéto závažné strategické témy

O ČOM JE REČ

„Budúcnosť ma zaujíma najmä preto, lebo chcem v nej stráviť zvyšok života!“ Túto myšlienku vyslovil Charlie Chaplin. A predsa sa v týchto dňoch zapodievame minulosťou; výročie ukončenia druhej svetovej vojny nám ponúka nové informácie, ale aj búrlivé polemiky. Chvalabohu, už niet tabuizo-

Jednou z príčin tejto nenávisť stále ostáva Katyň. Skoro na každom poľskom cintoríne nájdete brezový kríž s nápisom: „Pamiatke poľských dôstojníkov, zavraždených v Katyni.“ Ani sedemdesiat rokov od skončenia svetovej vojny neutmilo bolesť, Katyň je stále mokvajúca rana, ktorú nevylietil čas, ani volanie po zabudnutí a odpustení. Keď v apríli 1943

Šubík, inak známy slovenský básnik Andrej Žarnov. Ofenzíva sovietskych vojsk však prinútila Nemcov od Smolenska ustúpiť bez toho, aby výskum katyňského masakru mohli dokončiť. Sovieti vzápätí, na priamy príkaz Stalina, zorganizovali pod vedením akademika Nikolaja Burdenka svoju komisiu, ktorá vyvrátila nemecké tvrdenia a v oficiálnej správe vyhlásila,

Koniec vojny a manipulácia s dejinami

Peter ŠTRELINGER

vaných tém, dá sa písať a hovoriť o všetkom. Napríklad o tom, že Hitler by nebol zaútočil 1. septembra 1939 na Poľsko, keby týždeň predtým nebol uzavrel spojeneckú zmluvu so Stalinom, známu ako pakt Ribbentrop – Molotov. Vieme, že ani Poliaci neboli celkom nevinnou obeťou Hitlerovej agresie, veď uzavreli s Nemeckom spojeneckú zmluvu o útoky na ZSSR už v roku 1934, neúprosná mašinéria však spôsobila, že napokon sami skončili v medzi mlynskými kameňmi dejín. Hitler považoval spojenecké dohody za zdroj papiera. Nenávisť Poliakov voči Rusom trvá stáročia, v čase socialistického spoločenstva bola umelo potlačovaná, ale po páde komunizmu opäť nanovo prepukla.

prineslo berlínske rádio správu o odkrytí masových hrobov v Katyňskom lese pri Smolensku, tento zločin pripísala Goebbelsova propaganda židom a bolševikom. Ale v období, keď sa svet dozvedel o masových vraždách nemeckých vojsk na obsadenom území, málokto veril tomuto tvrdeniu. Medzinárodná lekárska komisia, zorganizovaná Nemcami, v roku 1943 exhumovala v lese pod Kozími horami pri Katyni vyše štyritisíc tiel. Podľa uniforiem a dokumentov, ktoré sa našli vo vreckách obetí, patológovia a odborníci jednoznačne konštatovali, že sú to povrazení poľskí dôstojníci. Členom tejto komisie bol i Slovák – súdny lekár MUDr. František

že masaker v Katyni bol dielom nemeckých okupantov.

Pravdivá odpoveď na otázku: Kto je vinný? nezaznela ani pri Norimberskom procese. Ruská strana obvinila zo zločinu Nemcov. Súd žalobu Sovietov neakceptoval. A Göring sa vyjadril, že Stalin a jeho prisluhovači by si mali sadnúť na lavicu obžalovaných. Desiatky rokov sa utúlavala pravda, kto vlastne vraždil v Katyni: až v roku 1992 ruský prezident Boris Jelcin prostredníctvom vedúceho štátneho archívu Ruskej federácie profesora Rudolfa G. Pichoju odovzdal poľskému prezidentovi Lechovi Wałęsovi dokumenty týkajúce sa katynskej tragédie.

Zásadným slovenským problémom je veľmi nízka spotreba hovädzieho a telacieho mäsa na obyvateľa. Tá sa už prepadla pod štyri kilogramy, pričom odporúčaná výživová dávka je 17,2 kilogramu na osobu. Súvisí to s našimi stravovacími návykmi, cenou, ale aj s malou dostupnosťou kvalitného hovädzieho a telacieho mäsa priamo z fariem. Táto situácia sa dá pomerne ľahko systematicky riešiť podporou vybudovania farmárskych vertikál a aktívnym agrárnym marketingom. Táto oblasť je u nás dlhodobo zanedbávaná. Najlepšie si to uvedomíme na konkrétnom príklade. Na Slovensku už takmer vymizli chovy dobytka pinzgauškého plemena. Pritom je to plemeno veľmi vhodné do našich horských a podhorských oblastí. Nenáročné, chodivé, výborne schopné využívať a spásať trvalé trávne porasty. V susednom Rakúsku v každej alpskej dedinke nájdete v miestnom gasthause na prvom mieste jedálneho lístka pinzgauer steak.

Ešte v roku 2009 ste varovali: „Od roku 2015 sa chystá úplné zrušenie kvotného systému. No ešte ani dnes nikto nevie zodpovedne povedať, ba neexistujú na to ani analýzy, ako bude vyzerat trh s mliekom o šesť rokov. A pritom s tým súvisí aj chov dojníc.“ Takže ako to vidíte dnes?

Nevidím to ružovo. Európska únia produkuje podstatne viac mlieka, ako dokáže spotrebovať. Na európskom voľnom trhu sa bude dobre dariť moderným produktívnym farmám, ktoré sú napojené na spracovateľov, ktorí dokážu mliečne výrobky umiestniť na svetových trhoch. Slabí slovenskí spracovatelia mlieka budú medzi dvomi mlynskými kameňmi. Na jednej strane budú dusení obchodnými reťazcami, na druhej strane budú čeliť nižším, až dumpingovým cenám veľkých európskych spracovateľov mlieka. Tí si nezvyknú kaziť nízkymi cenami vnútorné trhy vo svojich materských štátoch. Svoje prebytky budú umiestňovať k nám. Myslím si, že pri súčasnej veľkosti a štruktúre to majú mnohé mliekarenské zrátané. Bojím sa však, že so sebou stiahnu aj mnohých prvovýrobcov. Pretože najprv prídu, ako na Slovensku začína byť bežnou praxou, reštrukturalizácie. S neuhrađením faktúr za dodávky mlieka. Som realista, domnievam sa, že na Slovensku ukončí produkciu mlieka ešte tretina chovateľov.

Keď som vo februári 1995 zbieral materiál na reportáž, navštívil som vo Varšave splnomocnenca poľskej vlády pre vyšetrovanie katyňského zločinu Štefana Sniežka, ukázal mi kópie týchto dokumentov! Nemal som vtedy dôvod pochybovať o ich pravosti. Osemnásť júna 2012 Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu (ESLP) urobil senzáčný záver, že Rusko nenesie zodpovednosť za masové popravy dôstojníkov v Katyni a že dokumenty, ktoré mali potvrdiť Stalinovu vinu, sú falzifikáty! Sú ich ani nevzáť na vedomie. Teda aj hlavný tromf – dokument, ktorý poskytol Jelcin Walesovi z 5. marca 1940, adresovaný Stalinovi, Molotovovi a Malenkovi na hlavičkovej papieru NKVD s Berijovým podpisom, žiadajúcim fyzickú likvidáciu poľských zajatcov – sú vraj falzifikáty! Tieto podvrhy na replikách hlavičkových papierov kľúčových sovietskych inštitúcií z prvej polovice štyridsiatych rokov minulého storočia sa údajne nachádzajú na stovkách dokumentov a zamiešané sú medzi autentickými archívami. Falzifikáty boli vraj vyrobené na pokyn Kremľa v čase rozpadu Sovietskeho zväzu za Gorbačova a Jelcina na začiatku deväťdesiatych rokov. Otázku, komu prospieva toto falšovanie dejín, ponechávam otvorenú!

Vítaznú sovietsku zástavu nad Reichstagom zošili z jedálenských obrusov Neznáme príbehy slávnych snímok

Dušan D. KERNÝ – Fotografie TASS z archívu autora

Slovenská verejnosť sa mohla prednedávnom na putovnej výstave fotografií zoznámiť s historickými udalosťami druhej svetovej vojny tak, ako ich zachytili reportéri TASS-u. Medzi nimi bola slávna fotografia vyvesovania bojovej červenej zástavy s kosákom a kladivom nad dobytým sídlom ríšskeho snemu – Reichstagom. Oficiálne dejiny Tlačovej agentúry Sovietskeho zväzu, ktorá je pod týmto názvom stále aktívna, sa dnes vracajú k skutočným príbehom, ako historické snímky vznikali.

Pre hodinky na oboch rukách dôstojníka Červenej armády sa kamuflujú dejiny.

Jedna z najslávnejších fotografií o konci druhej svetovej vojny je aj na výstave na Slovensku – lenže niečo na nej chýba. Sú to hodinky. Kým na origináli má sovietsky dôstojník, čo pridrižiava vojaka, ktorý vyvesuje zástavu, hodinky na ľavej i na pravej ruke, na vystavenej fotografii ich má len na jednej ruke. Snímka je retušovaná. V oficiálnych dejinách TASS z konca minulého roka je snímka tak, ako ju uverejňujeme.

■ ZÁSTAVY V RUKSAKU

Slávnu snímku, ktorá dodnes symbolizuje historické okamihy porážky hitlerovského Nemecka, nasnímal chýrny fotograf Jevgenij Chaldej. Fotografia oficiálne pochádza z 30. apríla 1945, ale fotoreportér ju v skutočnosti nasnímal až 2. mája 1945 – v deň, keď sa v Berlíne

skončili pouličné boje a mesto úplne obsadili sovietske jednotky Červenej armády. Predvídavo fotograf Chaldej prišiel do Berlína s tromi červenými zástavami v ruksaku. Po známosti mu ich zošil krajčír z obrusov z jedálne fotooddelenia TASS-u. Prvú zástavu umiestnili na streche berlínskeho letiska Tempelhof, druhú na štvorzáprahu – quadrige – na Brandenburskej bráne uprostred Berlína. Ale až tretiu, tú z ktorej pochádza najpôsobivejší záber, na jednom zo stĺpov na streche ríšskeho snemu tak, aby bolo vidno ruch na ulici – sovietsky tank, nákladné a osobné auto a električky...

■ (NE)ZÁSTAVNÍCI

Dlhé desaťročia sa k svetoznámej fotografii uvádzali mená Melitona Kantariu a Michaila Jegorova,

ktorí v šesťdesiatych rokoch, keď sa opäť po roku 1945 obnovili vojenské prehliadky na Červenom námestí, so zástavou námestím aj pochodovali. Lenže fotoreportéri TASS-u Chaldejovi v skutočnosti v Berlíne pomáhali Abdulchakim Ismajlov a Alexej Kovaľov, ktorí vedno s fotoreportérom našli najpôsobivejšiu scénu na streche ríšskeho snemu. Až v poslednej chvíli, pred prvým publikovaním snímky, zbadali v redakcii TASS-u na zápästíach Ismajlova, ktorý pridrižiaval Kovaľova rozvíjajúceho podľa požiadaviek fotografa zástavu, druhé „trofejné“ hodinky.

■ ULOVENÝ ČAS

Podľa kroniky TASS-u vraj retuš urobili priamo na filme, takže dodnes zachované snímky sú zrejme kópiami vtedajšieho originálu. Trofejné hodinky z bojov boli vtedy zrejme vzácnosťou – keď po vojne chceli kompromitovať maršala Žukova, urobili mu prehliadku v dome a našli vyše päťdesiat náramkových hodínok, z toho sedemdesiat zlatých.

Z vyvesovania zástavy jestvuje aj viacero záberov. Na jednom z nich sú dokonca traja červenoarmeji. Tá, na ktorej je aj politruk (politický komisár), sa nikdy oficiálne nepublikovala, a na rozdiel od ostatných nebol tento dôstojník vyznamenaný. Osobne ho z návrhu na vyznamenanie škrtol veliaci Žukov. Tento skvelý vojvodca totiž neznášal politických komisárov.

■ OBJAV BEZMENNÉHO

Veľmi známa je aj fotografia veliteľa, ktorý svojim osobným príkladom dvíha vojakov a vedie ich do útoku. Snímka pochádza z kamery Maxa Alperta. Vznikla 12. júna 1942, keď bol tento fotograf v prvej línii zákopov. Zvolil si tento životu-nebezpečný uhol pohľadu, aby bol záber čo najpôsobivejší, a tiež aby sa uchránil pred guľkami. Skutočnosť však bola iná. Za túto snímku zaplatil veliteľ životom a fotograf aparátom. Strela mu ho zničila natoľko, že neveril, či sa mu podarí niečo z nafotených záberov zachrániť. Ale podarilo sa. Snímka sa stala jednou z najznámejších, ale dlho bezmenných. Až niekoľko rokov po vojne, po dlhom pátraní sa podarilo vypátrať jednotku a aj konkrétne meno aktéra – mladšieho politruka Alexeja Jeremenka. To sa, pravda, na plagáte putovnej výstavy na Slovensku nehovorí. V každom prípade však na jednej z početných tohtoročných upútaviek ruskej štátnej televízie k sedemdesiatemu výročiu skončenia druhej svetovej vojny možno vidieť Chaldejovu fotografiu v origináli – s červenoarmejom s hodinkami na každej ruke...

Dávna tragédia arménskeho národa zasahuje aj našu aktuálnu súčasnosť

Hlas historikov a žurnalistov láme tabu

Dušan D. KERNÝ – archív SNN

Dve veľké a mimoriadne udalosti v dejinách prvej svetovej vojny zohrávajú dodnes výnimočnú úlohu v súčasnej medzinárodnej politike. Sú to výročia masakry Arménov v Osmanskej ríši, spojenca Nemecka pred storočím, a porážka Británie a Francúzska, vtedajších spojencov Ruska, osmanskými tureckými vojskami pri Gallipoli. Tam sa zápasilo o prístup k Dardanelskej úžine.

Po storočí sa vedie o výklad týchto udalostí politický a publicistický zápas – zápas historikov. A problémy autorov prejavov popredných svetových politikov o jedno jediné slovo – genocída. Slovensko je mimo – je medzi dvadsiatimi dvoma štátmi, ktoré masaku vyššie 1,5 milióna Arménov uznalo za genocídu a zakazuje jej spochybňovanie. V súvislosti s tým treba upozorniť, že práve vyšla kniha Sto rokov ticha od arménsko-slovenského autora Vahrama Chuguryana, ktorý po dlhých rokoch v slovenskej televízii je dnes hovorcom významnej plynárenskej spoločnosti na Slovensku.

■ USA POD TLAKOM

Pozoruhodná je situácia v USA – genocídu uznala väčšina amerických štátov, ale nie USA ako také. Prezident USA ešte v roku 2008 ako senátor a kandidát na prezidenta hovoril o tom, že presadí uznanie genocídy na federálnej úrovni, ale nestalo sa tak. Tento záujem naráža nielen na vnútropolitické problémy v Kongrese, ale aj na tvrdý turecký tlak, kľúčového spojencu USA v NATO. Turci neváhali „pripomenúť“, že USA majú na ich území mimoriadne významnú základňu a Turecko je významným odbytištom amerického zbrojárskeho priemyslu. Turecko ako regionálnu mocnosť nemožno nijako obísť.

Zaujímavá je situácia aj v Ruskej federácii, ktorá má mimoriadne

Rok 1915 – národ Arménov nemal existovať!

záujmy v Arménsku, ktoré pristúpilo k Euroázijskemu spoločenstvu Ruskej federácie, Bieloruska a Kazachstanu. Arménsko, ekonomicky slabý štát, je vlastne predpolím ruských záujmov na Kaukaze. Okrem Gruzínska má vlastne uzavreté hranice, okolo sú len štáty, s ktorými nemá styky – Turecko, Azerbajdžan a Irán.

■ ZÁUJMY MOSKVY

Na druhej strane – Turecko je kľúčovým partnerom pre ruský Gazprom a ruské energetické záujmy, a to v zložitej situácii medzi RF a Európskou úniou. Ruský protokol dostali do pasce rozhodnutia tureckej strany, ktorá sa rozhodla pripomenúť si bitku pri Gallipoli presne v ten istý deň, ako sa Arménsko rozhodlo pripomenúť si storočnicu začiatku vyvražďova-

nia svojho obyvateľstva Turkami. Pre Moskvu to bol dvojaký problém, pretože mala recipročný záujem na reprezentatívnej účasti špičkových predstaviteľov na oslavách sedemdesiateho výročia víťazstva vo Veľkej vlasteneckej vojne. Bolo priam nemožné, aby prezident Putin nešiel do Jerevanu, ale zároveň bolo treba zabezpečiť reprezentáciu v Turecku. Problém sa vyriešil účasťou reprezentačnej delegácie parlamentu v Turecku a tým, že v Putinovom prejave v Jerevane sa neobjavilo slovo genocída.

■ NEMECKÁ DIPLOMACIA

Podobne sa to odohralo v Nemecku, kým nemecká vláda o genocíde nehovorí, predseda parlamentu v slávnostnom prejave konštatoval, že udalosti v roku 1915 sa

inak ako genocídou nazvať nedajú. V tomto tóne sa vyjadruje aj nemecký prezident. V Nemecku došlo aj k emotívnemu výbuchu – jeden z najznámejších a dlhoročných poslancov, nemecký Turek Ocemir, špičkový predstaviteľ strany nekonformných Zelených, sa rozplakal a priznal sa, že jedna polovička jeho rodiny bola arménska a v masakrách utrpela.

Cisárske Nemecko bolo kľúčovým spojencom Osmanskej ríše v takom rozsahu, že bez nemeckého vedomia a aj účasti sa masakra nemohla odohrať. A genocída Arménov, ktorú presne a výstižne nazval pápež František prvým vyvražďovaním, prvou genocídou XX. storočia, je začiatkom reťaze, ktorá vyvrcholila až v druhej polovici XX. storočia polpotovskou krvavou masakrou v Kambodži či masakrami na sklonku minulého storočia v Afrike. Nejde o vzdialenú záležitosť z cudzích dejín.

■ BITKA STOROČÍ

Dá sa povedať, že ani po storočí sa neskončil historický spor a spor historikov a naplno je najmä súčasťou dnešných geopolitických záujmov a vzťahov medzi štátmi. Keďže u nás sa odohráva niečo podobné, pravda „iba“ so sedemdesiatročným odstupom, je príbeh „bitka storočí“ veľavravný. Veľa hovorí o tom, ako sa zápasí o pravdu, o historické fakty, akú veľkú úlohu hrajú v tom všetkom práve tak emócie, ako aj racionálne uvažovanie a terajšie záujmy štátov i politikov. A, pravdaže, ukazuje tiež, aký význam má vplyvná medzinárodná lobby. Veľký význam má tento spor o identitu tak národa, ako aj jedinca. Inak by nebolo toho storočia ticha okolo masakry Arménov – takýto titulok dal svojej eseji aj týždenník Der Spiegel, ktorý opísal dnešnú situáciu v Turecku, kde je genocída Arménov doteraz oficiálne tabu.

NA OKRAJ

Zrod novej kritickej generácie – aj tak sa dá pochopiť predstavovanie knihy Európsky sociálny model – čo ďalej? Je to zdarný výsledok medzinárodnej konferencie, ktorá sa konala v historických priestoroch SNR. Jej dušou bol, práve tak ako je zostavovateľom publikácie, Ľuboš Blaha. Do posledného miesta nabitá sála Kongresového centra Slovenskej akadémie vied, ako aj prezentácia v parlamente poukazujú na to, že autori viacerých generácií majú čo povedať k dnešnému stavu Európskej únie. Cenné je, že ich prenikavá analýza a ostrá kritika vychádzajú práve z toho, že sú presvedčení Európania.

Európsky sociálny model – čo ďalej?

Množiac sa zlyhania a antisociálny vývoj Európskej únie, ktoré sú dnes zjavné aj laikovi, rozoberajú v súvislostiach krízy modelu sociálneho štátu. Je cenné, že práve na Slovensku sa zišli výrazné stredo európske osobnosti a staršie generácie sa spojili s energiou a so vzdelaním niekoľkých nových generácií. Kritika prichádza v čase rozpadu naivnej viery obyvateľstva v tzv. civilizačný projekt Európskej únie. V posledných rokoch je stále zrejmejší antisociálny model a nedemokratický charakter inštitúcií Európskej únie. Európska únia má veľký problém, nie je schopná vyrovnávať sa s nerovnosťou sociálnych pomerov svojich obyvateľov, ako poznámenal jeden z autorov pri predstavovaní kolektívnej monografie pred početným publikom.

Kritický rozbor knihy rozdelili autori do štyroch častí. Širšiu verejnosť zaujmú výstižné poznámky vedeckej analýzy, napríklad o premene funkcie peňazí na výlučne nástroj moci a útlaku, na protirečivosť demokracie a kapitalizmu, na to, že kapitalizmus a demokracia prestali byť dvomi stranami tej istej mince. Čoraz viac ľudí chápe, že všetko, s čím sme vstupovali do EÚ, môže byť aj naopak, vrátane mnohých ilúzií. Ako sa konštatuje v jednej časti, „väčšina ľudí tuší, že súčasná situácia je dlhodobou neudržateľná“. Je teda prirodzené, že sa vynára otázka: Čo ďalej?

Je súčasťou trvalého organizačného talentu a vedeckého manažmentu riaditeľa Ústavu politických vied Slovenskej akadémie vied Miroslava Pekníka, že projekt celej konferencie vyústil do široko prístupnej publikácie a je o ňu aj širokospektrálny záujem. Pre Slovenské národné noviny – pre jej čitateľov – je téma kritiky EÚ, najmä v novootvorenom konflikte na Východe, predmetom zvýšeného záujmu. Svedčí o tom aj fakt, že SNN ako prvá a jediné predstavili na svojich stránkach jedného z autorov vedeckej monografie. Je to viedenský univerzitný profesor ekonomie Joachim Becker, jeden z tých, ktorí „penikavo bijú do Európskej únie a do eurozóny“.

(ddk)

GLOSA

V týchto dňoch by oslávila svoje osemdesiate deviate narodeniny. Ale jej osud zvrátila všemocná CIA. V lete 5. augusta 1962 obletela svet šokujúca správa: svetový sexidol, americká filmová herečka Marilyn Monroe spáchala samovraždu. Mnohí o tom pochybovali, veď Marilyn bola na vrchole slávy. Mala intímne kontakty s vtedajším prezidentom USA J. F. Kennedym, a tak bolo ťažké uveriť, že by sa sama pobrala na druhý svet.

Predsa len to bola vražda

Dnes po päťdesiatich troch rokoch prišla z Norfolk v štáte Virginia správa iná. Sedemdesiatosemročný bývalý pracovník CIA Norman Hodges na smrteľnej posteli v nemocnici Sentara General Hospital urobil senzačný krok. Verejne vyhlásil, že v rokoch 1959 – 1972 bol killerom CIA a uskutočnil tridsaťsedem vražd na objednávku, vrátane vraždy Marilyn Monroe. Hodges odpracoval v CIA štyridsaťjeden rokov a bol operatívnym pracovníkom najvyššej úrovne. Vyhlásil, že jeho služby využívala nielen CIA, ale aj iné tajné služby na odstránenie rozličných osôb vnútri štátu, o ktorých mu hovorili, že „sú hrozbou pre bezpečnosť USA“. Hodges tvrdí, že na každú „likvidáciu“ si veľmi dobre pamätá. Všetky vraždy vykonal v Amerike. A všetky príkazy na vraždy dostával od svojho priameho nadriadeného majora Jamesa „Jimmy“ Haywortha. Hodges tvrdí, že bol členom päťčlennej skupiny zabijakov, ktorá vykonávala politické vraždy. Obeťami boli v prvom rade opoziční politici, politickí aktivisti, novinári, lídri odborov. Tiež tvrdí, že zabil niekoľko vedcov a umelcov, postoje ktorých – ako mu bolo povedané – predstavujú hrozbu pre národnú bezpečnosť USA. Hodges povedal, že vražda Marilyn Monroe bola jedinečnou v tom zmysle, že bola jedinou ženou, ktorú on zabil. Ale nemá pre to nijaké výčitky svedomia, pretože, ako mu nadriadení zdôraznili, predstavovala hrozbu pre národnú bezpečnosť USA. Spala nielen s Kennedym, ale aj s Fidelom Castrom. Jeho veliteľ ho inštruoval, že smrť musí vyzeráť ako samovražda. Marilyn Monroe bola zavraždená medzi polnocou a jednou hodinou 5. augusta 1962. Hodges povedal, že vošiel do jej izby, keď spala, a pichol jej injekciu s veľkou dávkou chloralhydrátu s nembutalom – obidve látky sú silné sedatíva a používajú sa ako narkóza. Smrť nastala na predávkovanie týmito látkami. Po tom, ako Hodges urobil tieto priznania, nehladiac na to, že sa nachádza na smrteľnej posteli, okamžite k nemu poslali „ochranu“ FBI, aby mu znemožnili ďalšie tlačové konferencie a kontakty.

Marilyn Monroe sa narodila 1. júna 1926, takže v týchto dňoch by sa dožila osemdesiatich deviatich rokov. Preslávila sa viacerými filmami ako Mustangy, Páni majú radi blondinky, ale najúspešnejším jej filmom bola komédia Dakto to rád horúce, kde si zahrála po boku slávneho Tony Curtisa a Jacka Lemmona. Bola tri razy vydatá, naostatok za úspešného amerického dramatika Arthura Millera. Krátko po rozvoze tretieho manželstva našli Marilyn v jej byte v Los Angeles mŕtvu. „Vyzerala, akoby pokojne spala,“ povedal policista Jack Clemmons, jeden z prvých ľudí, ktorí sa k mŕtvej Marilyn Monroe (†36) dostali.

Peter JÁNOŠÍK

Dejiny Slovenska a Venezuely spája katolícka viera a boj za národnú identitu

Osídľovanie Ameriky tiež poznačila genocída

V diskusnom klube na pôde Matice slovenskej sme v minulých dňoch privítali právnik, spisovateľa, esejistu, dramaturga, historika a člena Rady štátu, najvyššieho poradného orgánu venezuelského prezidenta, prof. Dr. Luisa BRITTA GARCÍU. Tento mimoriadne plodný autor a dramaturg má na svojom konte vyše sedemdesiat próz a divadelných hier, v ktorých rieši politické a sociálne otázky. Na prvej zo série konferencií na Slovensku bol s ním aj veľvyslanec Venezuelskej bolívarovskej republiky pre Slovensko, Rakúsko a Chorvátsko Alí de Jesús UZCÁTEGUI DUQUE. Požiadali sme ich o rozhovory pre náš týždenník.

Zhovárala sa Dagmar VANEČKOVÁ – Foto: autorka

• Pán profesor García, má šancu prežiť národný štát v dnešnom globalizujúcom sa svete?

Ako vidíte na príbehu nášho štátu, má. Musí však viesť urputný boj proti rozmáhajúcej sa najväčšej imperialistickej mocenskej kultúre USA. O tom píšem v mojej najnovšej knihe Antikultúrne impérium. Jeho podstatou je manipulácia kultúry, ovládnutie médií na šírenie falošnej kultúry prostredníctvom obrovského balíka peňazí, okrem iného bohato vyčlenených aj pre tretí sektor. Tento tlak trvá už dlho, ale latinskoamerickú a karibskú kultúru nezničil.

• Čím si vysvetľujete, že vaša kultúra odolala aj napriek tomu, že územne je Severnej Amerike oveľa bližšie ako povedzme Európa a európska kultúra?

Kultúra Latinskej Ameriky, teda Južnej Ameriky a Karibiku, je jedinečná z celosvetového pohľadu tým, že na dvadsiatich štyroch miliónoch štvorcových kilometrov žije päťstoštyridsať miliónov obyvateľov vyznávajúcich jedno spoločné náboženstvo a dva veľmi príbuzné jazyky – kastilčinu, teda španielčinu a portugalčinu. Len ostrovcami v oceáne sú miesta, kde sa hovorí po holandsky či anglicky. To, že na celom kontinente Južnej Ameriky sa dorozumieme takmer jedným jazykom, má pôvod v dobyvateľských aktivitách, najmä španielskych prisťahovalcov, po objavení Ameriky v roku 1492. To, že sme sa napokon dokázali oslobodiť spod nadvlády Španielov a Portugalcov, spôsobil fakt, že sme dokázali pôvodne vnútený jazyk využiť na zjednotenie, nie na rozdelenie našich národov. Využili sme a využívame kastilčinu a portugalčinu na prežitie, nie na potlačovanie univerza kultúr. To je napríklad rozdiel medzi našou a severoamerickou kultúrou. Takže aby som to zhrnul, aj keď tu bolo veľa pôvodných jazykov, ktorými hovorili naši predkovia, prijali sme za svoj spoločný oficiálny dorozumievací prostriedok španielčinu. To však neznamená, že pôvodná reč Mayov a iných skupín obyvateľstva zanikla. Ľudia v rôznych regiónoch sa rozprávajú v pôvodnej reči dodnes. Tieto jazyky však nie sú oficiálnym štátnym jazykom, ale sú zakotvené v ústave ako národné kultúrne dedičstvo.

• Takže stačí prijať spoločne za svoj hoci aj cudzí jazyk? No u nás sa to neosvedčilo. Po revolúcii v roku 1848, keď sa rozpadla rakúska monarchia, v ktorej bola spoločným úradným jazykom latinčina, si jednotlivé národy, pôvodne súčasťou tejto monarchie, nárokovali mať svoj vlastný materinský jazyk ako úradný jazyk. Práve aby sa identifikovali ako národ so svojou kultúrou a rečou. Aj

Poradca venezuelského prezidenta Luis Britto GARCÍA

preto tu potom boli veľké maďarsko-slovenské spory, lebo nám nasilu vnútili v rámci Uhorska za úradný jazyk maďarčinu. A ani v dnešných časoch si neviem predstaviť, že by sme všetci mali hovoriť úradne len po anglicky, nemecky alebo po francúzsky. To, čo vtedy koncom 15. storočia

Ameriky a tou v USA? Ako ja Európanka zistím, že ste z Venezuely, a nie z Bolívie?

Kultúrna pluralita v USA bola dosiahnutá násilím a diskriminačným prístupom k pôvodným obyvateľom na dobytom území. Jednoduchým drancovaním kultúry pôvodného obyvateľstva Severnej Ameriky.

• Ale pred chvíľou ste pripustili, že dobývanie Južnej Ameriky tiež sprevádzalo násilie a genocída... Nie je tu len časový rozdiel? Na juhu pred päťsto rokmi, na severe o niekoľko storočí neskôr... Vráťme sa však k mojej otázke, ako rozpoznám, či ste z Argentíny, alebo z Chile... Sú všetky národy Latinskej Ameriky podobné Venezuele, alebo sú dokonca skoro rovnaké?

Celá Latinská Amerika má základ v indiánskej kultúre, ktorá je dnes preoblečená do kultúry katolíckej viery, ako som už spomínal. Etnická, rasová aj kultúrna zmesnosť je pre konečnú podobu kul-

Predstavitelia Venezuely N. Maduro a H. Chavez v umeleckom stvárnení.

zabránilo u vás triedeniu sa na etnickom princípe, muselo byť ešte silnejšie než blízkosť kultúr národov na tomto území.

No, pred tými päťsto rokmi sme asi nemali na výber. Španielski a portugalski prisťahovalci tvrdo presadzovali katolícku vieru i ich jazyk. Vtedajšie násilie na pôvodnom obyvateľstve sa dá nazvať genocídou. Nijaký odpor sa netoleroval. Rímske impérium nám vnútilo homogenitu, to je pravda. Katolícka cirkev bola oveľa silnejšia a úspešnejšia v Južnej Amerike než v Európe. Naše staré kultúry však prežili, lebo sa dokázali preobliecť do „katolíckeho šatu“. Tak vznikol kult Panny Márie Quadaludskéj, pôvodne to bol pohanský kult tejto dievčiny. Po páde Rímskej ríše sa však tlak zmiernil a jednotlivé regióny do celoštátneho náboženstva vkladali vlastné tradičné náboženstvá. Nikto im v tom už nebráni. Aj o tomto je moja nová kniha. O porovnaní kultúry našej a kultúry USA, ktoré sa usilujú vytvoriť homogénnu kultúru bez ohľadu na tradície národov, rás a etník. Nerešpektujú odlišnosti medzi Hispáncami, Afroameričanmi, Hebrejmi. Našťastie sa im všetko „zliať do jedného kotla“ nepodarilo. Celý svet sa zatiaľ neamerikanizoval.

• V čom podľa vás spočíva rozdiel medzi pluralitou kultúry v jednotlivých štátoch Južnej

túry veľmi podstatná. Podľa istého nášho antropológa meno nie je v tejto chvíli podstatné, existujú tri druhy štátov zatriedené podľa miery prebratia cudzích prvkov do pôvodnej podoby spôsobu života a kultúry. Do prvej skupiny najtradičnejších, najpôvodnejších štátov patrí Bolívia, Ekvádor, Peru, Guatemala. Do druhej skupiny, kde prevažuje proeurópska kultúra, sa začlenili napríklad Argentína, Čile a Uruguaj. A za krajiny s novou kultúrou označil Brazíliu, Kolumbiu, Kubu, Venezuelu a Nikaragu.

• Ako ich rozlíši vonkajší pozorovateľ? Všimne si vôbec rozdiel?

Možno áno. V Argentíne nájde mnoho referencií a podobností z Európy, najmä z Talianska. Možno aj viac je tam prisťahovalcov z Talianska ako zo Španielska. Bolívia má veľmi veľké percento indiánskej kultúry. Aj Juan Evo Morales, prvý domorodý prezident Bolívie, zaujme výsostne indiánskym vzhľadom. Obyvatelia Karibiku sú zasa veľmi extrovertní, otvorení ľuďia s obrovským zmyslom pre humor a zábavu. Ale jednotiacim prvkom od severu Mexika až po severný pól je spoločný jazyk.

• U nás na Slovensku i v Európe sa v rôznych kruhoch, odkedy sme členmi Európskej únie, čoraz častejšie diskutuje o tom, či sa máme viac cítiť byť

Slovákmi, Nemcami, Francúzmi, Čechmi, alebo sa máme viac cítiť občanmi EÚ. Čím sa cítite byť vy?

Aj som tiež Venezuelčan, a tiež aj Latinskoameričan...

• Pred pätnástimi rokmi sa vo Venezuele zmenil politický režim. Zmenili ste aj oficiálny názov štátu. Z Venezuely sa stala Venezuelská bolívarovská republika. Aj vaša mena sa zmenila na Bolívar fuerte. (Na internete sa dočítame, že Bolívar je najslávnejšia postava juhoa-merickej histórie. Tento bojovník, revolucionár sa pričínil o oslobodenie niektorých štátov Južnej Ameriky spod nadvlády dobyvateľov.) Ako hodnotíte tých posledných pätnásť rokov v histórii vašej krajiny?

V prvom rade chcem povedať, že zmena režimu pred pätnástimi rokmi sa vo Venezuele udiala demokratickým spôsobom. Aj keď informácie v médiách, ktoré patria imperialistickým monopolom, tvrdia niečo iné. O terajšej ústave i o novom názve štátu Venezuelská bolívarovská republika rozhodlo sedemdesiatpäť percent občanov, ktorí za ňu hlasovali v referende. Tri štvrtiny z tridsiatich miliónov obyvateľov je dosť veľká masa ľudí. Odvtedy sme mali u nás už devätnásť volieb, pri ktorých boli stovky pozorovateľov zo zahraničia. Nekonštatovali manipuláciu hlasovania. Voľby u nás nie sú povinné, kto nechce, nemusí sa na nich zúčastniť. Všetky registrované strany majú možnosť bez problémov uchádzať sa o priazeň voličov vo voľbách na všetkých úrovniach. Sčítavanie hlasov sa nedeje manuálne ako kedysi, ale cez počítačový výpočtový systém zrátavania hlasov. Tým sa zamedzilo, aby sa započítavali volebné lístky, ktoré reálne voliči do hlasovacích uriien nedali. To falšovalo výsledky volieb. Teraz je to skutočne transparentné hlasovanie a nedá sa zmanipulovať. Napokon, samotný Jimmy Carter sa raz vyjadril, že Venezuela má jeden z najdokonalejších volebných systémov, na rozdiel od USA, ktoré podľa neho majú jeden z najnedokonalejších volebných systémov.

• Má podľa vás tento váš štát šancu prežiť ako národný štát v súčasnom globalizujúcom sa svete?

Celkom určite! Napriek tomu, že máme asi stovku súkromných televízií, riadených spoza hraníc, ktoré urputne bojujú proti súčasnému režimu a usilujú sa ho rôznymi nepravdivými informáciami destabilizovať a demoralizovať cez rôzne televízne programy, v ktorých dominuje násilie, zloba a úpadok morálky. Našťastie, štát podporuje šesť verejnoprávnych televíznych kanálov, ktoré robia presný opak. V prvom rade podporuje pôvodnú tvorbu pre deti a mládež. Animované rozprávky nemajú v sebe prvky násillia, krv, zbrane, nenávisť, ale vedú deti k spolupráci, priateľstvu a vzájomnému porozumeniu medzi ľuďmi. Učia ich nenásilne spoznávať vlastné dejiny cez rôzne príbehy tak, aby v nich pestovali ľudské ideály už od malička. Už pätnásť rokov vydávame neporovnateľne viac knižných titulov od domácich autorov, nakrúcame nie jeden či dva, ale desiatky pôvodných filmov. Štát po prijatí Referenda o novej ústave, za ktorú zahlasovalo až sedemdesiatpäť percent obyvateľov Venezuely, stavia predovšetkým na mladých ľuďoch, ktorých je tu väčšina. Tí predstavujú nádej a budúcnosť krajiny. Za posledných pätnásť rokov sme urobili pre to, aby sme zachránili národnú a kultúrnu identitu štátu, neporovnateľne viac ako za desaťročia predtým.

Európsky, ale aj náš žitnoostrovský Milan Rastislav Štefánik Generál a štátnik, nie neznámy letec...

Stanislav BAJANÍK – Foto: (mrs)

Zásluhou matičného hnutia a matičných stredísk na podunajskej trase Bratislava – Komárno, tepne Žitného ostrova, sa po roku 1989 podstatne posilnilo jazykovo zmiešané prostredie o stopy – pomníky, busty svetového Slováka, Slovana, Európana generála Dr. Milana Rastislava Štefánika.

Mohyla M. R. Štefánika v Ivanke pri Dunaji predstavuje jedno z najpietnejších miest slovenských dejín.

Od roku 1990 sa na tejto trase prezentuje jeho posolstvo a odkaz pravidelne a tohtoročný máj priniesol už dvadsaťpäťročné jubileum vlasteneckých pochôdzok na trase: Ivanka pri Dunaji – Dunajská Lužná – Šamorín – Dunajská Streda – Komárno. Tento rok sa na pochôdzke okrem radových matičiarov, zúčastnili za Maticu slovenskú, jej tradičný organizátor S. Bajanič, J. Šimonovič, 1. Podpredseda, Š. Martinkovič, predseda dozorného výboru a správca M. Smolec.

Myšlienka korení v roku 1990 a predstavuje jedného z historických a neopakovateľných partnerov Stretnutí Slovákov z južného Slovenska v Šuranoch, významných štefánikovských podujatí po Slovensku, v slovenskom i neslovenskom zahraničí. Jej ozvena a dosah za uplynulých dvadsaťpäť rokov neprekročila len hranice uvedeníh lokalít, ale aj Žitného ostrova i Slovenska.

REČ ŠTATISTIKY

V stručnom štatistickom pohľade možno v jubilejnom ročníku zaznamenať takmer dvadsaťpäť vlasteneckých pietnych podujatí, vyše štrnásťtisíc účastníkov, z toho okolo dvanásťtisíc päťsto žiakov, študentov základných a stredných škôl, najmä obcí a miest horného Žitného ostrova, ich hostí, rovesníkov zo vzdialenejších štefánikovských škôl.

Pietne spomienky na odkaz a dielo M. R. Štefánika a jeho taliansky sprievod (zahynuli 4. mája 1919 v Ivanke pri Dunaji) sa plasticky zapísali nielen do slovenského matičného, ale i politického, výchovno-vzdelávacieho, etického a duchovného života ako originál, ktorý svojím charakterom zatiaľ nenachádza obdobu. Na ich pôde sa vystriedala takmer jedna generácia Slovákov a ich hostí, predstavitelov štátnej správy a samosprávy, škôl, kultúrnych, duchovných, spoločných korporácií, prezidentí SR, predstavitelia najvýznamnejších združení Slovákov v zahraničí, akreditovaných diplomatov, umelcov, vedcov, legionárov a široké vrstvy obyvateľstva. V archíve dokumentácie okrem množstva prejavov, hodnotení, pozdravov, uznaní vlastnými vyše dvadsať memoránd a vyhlásení k aktuálnym otázkam roka jednotlivých pietnych spomienok. Mnohé našli odozvu a reakciu u adresátov, čím sa Vlastenecká pochôdzka po slovenskom juhu postupne zapisovala do verejného domáceho, mediálneho i európskeho povedomia. Naše memorandá

a vyhlásenia nachádzali odozvu v slovenskej exekutive, v diskusií s diplomatmi, odbornou verejnosťou a so štátnymi organizáciami zameranými na metodiku výchovno-vzdelávacieho systému na Slovensku.

ŠTEFÁNIKOVSKÁ IVANKA

Skutočnosť, že mohyla tragickej smrti M. R. Štefánika a jeho talianskeho sprievodu v Ivanke pri Dunaji predstavuje jedno z najpietnejších miest slovenských dejín, netreba podčiarkovať. Má svoju históriu zákazov i povolení podobne ako Bradlo, ďalšie pomníky a pamätníky v Česko-Slovensku a na Slovensku, kde sa realizovala režimová boľševická kamarila, ktorá nezniešla, že Štefánik bol jeden z tých, ktorý už za prvej svetovej vojny odmietol komunistický režim. Po roku 1990 má práve na tomto mieste Vlastenecká pochôdzka svoje vyvrcholenie, a tak to platí dodnes.

Do Dunajskej Lužnej sa po druhej svetovej vojne presťahovalo okolo štyristopäťdesiat Slovákov – rodákov M. R. Štefánika z Košarísk. Zžili sa s novým domovom a pomenovali ho Nové Košariská. Spojením síl v obci sme generálovi Štefánikovi v roku 1992 osadili pamätnú tabuľu, v roku 1997 bustu na travertíne priamo z Bradla (vdaka sponzorskému daru Ing. L. Mišíka) pri evanjelickom a. v. chráme v obci. Neskoršie sa tu vytvoril Spolok rodákov M. R. Štefánika a uskutočnili sa ďalšie pravidelné štefánikovské aktivity.

Šamorín si pamätá na Štefánika ešte z roku 1889, keď tu na otcovo odporúčanie u svojho kolegu – evanjelického farára, absolvoval „maďarskú“ prípravku pre ďalšie štúdiá v Sarvaši a Šoprone. Jeho pobyt dokladá originálny cirkevný matrikový zápis, ako i pomník z reliéfu pri evanjelickej fare, ktorý po roku 1990 obnovili tamojší Slováci a pravidelne sa k nemu vracajú. V Šamoríne je aj Gymnázium M. R. Štefánika.

Na D MS v Dunajskej Strede sme osadili bustu M. R. Štefánika v spolupráci s TTSK i pamätnú tabuľu k šesťdesiatemu výročiu Viedenskej arbitráže (1998). Tieto stopy, žiaľ, neunikli vandalizmu, napriek tomu busta i z úlomkov zložená tabuľa ozdobuje interiér dvora v tomto prostredí. Aj preto D MS sem sústreďuje Slovákov z mesta a okolia.

V súvislosti so životom M. R. Štefánika treba spomenúť a nezaobísť, že vo Veľkom Mederí sa nachádzajú hroby padlých Srbov na našom území, k čomu sa ako matičiari tradične hlásime aj v spolupráci so Spolkom Slovákov a Srbov

na Slovensku. Podobne sú ochraňované hroby bývalých legionárov z prvej svetovej vojny aj v Komárne spolu s obnoveným pomníkom M. R. Štefánika (po roku 1990) priamo pred Domom MS, čo je súčasťou jeho národných aktivít smerom k mládeži a širokej verejnosti.

NEZNÁMY LETEC?

Všetky pomníky, busty na podunajskej trase od Devínskej Novej Vsi (okrem Bratislavy) predstavujú M. R. Štefánika v štandardnej generálskej podobe, čo mu patrí a čo ho najdostojnejšie reprezentuje. Ku kompozícii Štefánika – letca, známeho z Bratislavy za prvej ČSR, sa vyjadril v druhej polovici minulého storočia matičný umenovec Jozef Cincík, ktorý po analýze estetických, protokolárnych, diplomatických hľadísk dospel k záveru o logickej nesúvislosti spájania M. R. Štefánika v podobe letca so symbolom česko-slovenskej štátnosti – levom (známa podoba M. R. Štefánika ako letca je podľa neho prevzatá z podoby talianskeho pomníka neznámemu vojakovi z tridsiatych rokov minulého storočia). Vyšiel zo zásady, že prezentácia M. R. Štefánika ako štátnika s česko-slovenským znakom (Bratislava) nemá mať podobu bežného neidentifikovateľného letca, ale generála, ako štátnika so svojimi zásluhami o česko-slovensko štátnosť po roku 1918. J. Cincík usudzuje, že prijatie tzv. leteckej kompozície môže vyvolať snahu o dehonestáciu štefánikovskej generálskej i štátotvornej autority, ktorú nemožno nijako stotožniť s poslaním bežného letca.

SLOVENSKÉ JUBILEUM

Obnovenie štefánikovských pomníkov, bust, pamätných tabúl, ich novú sieť po roku 1990 doma i v slovenskom zahraničí možno pripísať aj k najvýraznejším zásluhám slovenského matičného hnutia v jeho novodobých demokratických dejinách. Tieto zásluhy patria matičiarom a ich spolupracovníkom vo všetkých krajoch Slovenska i slovenského sveta. Mapuje to nielen naša matičná a národná pamäť, ale v poslednom období i dokumentárne publikácie štefánikovských pomníkov, pamätníkov, pamätných miest na túto tému hodné uznania a zreteľa z dielni ich autorov a vydavateľov. Na Matici slovenskej ostáva si špeciálne všimnúť a zhodnotiť štefánikovské stopy v slovenskom i neslovenskom zahraničí ako súčasť našich národných a štátotvorných dejín od prvej svetovej vojny až po súčasnosť.

PROFILOVÁ ČRTA

Spomínať na akéhokoľvek človeka je zložité predsavzatie. Každý ho vidí inak. Inak jeho rodina, inak jeho blíži a priatelia a úplne inak cudzí, často nezainteresovaní ľudia. A čo už potom rôzni závislivci a neprajníci? Rozprávanie o akomkoľvek a kohokoľvek živote je zložitý proces, lebo človek je ako vzdialená hviezda. Aj tá ešte i po svojom zániku posieľa z hlbín vesmíru k nám svoje svetlo...

Úvaha nad životom a dielom Jána Kulicha (1930 – 2015)

Spomienky sú ako zdrapy hmiel...

Milan AUGUSTÍN – Foto: archív autor

Poľanu a Podpoľanie sme nespomenuli náhodne. Položme si otázku dnes, uprostred druhej dekády 21. storočia, ako vyzeral tento kraj a ako žili jeho obyvatelia v tridsiatych rokoch minulého storočia. Poznáme záznamy maliarov nadchýňajúcich sa rázovitým a osobitým folklórom Detvy, lazov a samôt ležiacich v tomto kraji. Jaroslav Augusta, Gustav Malý, Jozef Kollár, ale najmä Miloš Alexander Bazovský doslova výtvarne ospievali tento kraj a jeho ľud. Ba nezabudli ani na fenomén detvianskeho cintorína. Ľudia žijúci v tomto tvrdom prostredí lazov, horských úplazov, grúňov, úzkych pásov poličok, salašov s čriedami oviec a pasúceho sa dobytky boli a ešte asi dlho budú osobitnou, svojskou societou aj v postupne globalizujúcom sa Slovensku.

RODINNÉ KORENE

Práve v tomto prostredí sa narodil v rodine Kulichovcov vo Zvolenskej Slatine syn Ján. Vyrastal ako ostatné deti s palicou na zavratanie pasúcich sa kráv, s nožíkom na krájanie slaniny a chleba, ale u neho aj drevených plastík pastierov, Jánošíka i kraviek a ostatného dobytky, ktoré rozhodli o jeho ďalšom osude. Prehmel časy vojny, keď dole na stanici miestni vykradli vlak so vzácnym tabakom a nemeckí vojaci vozili svojich padlých na povoze ťahanom kravkami... (Tento zážitok autor spodobnil na známej Valaške – symbolikom pamätníku SNP vo Zvolene). To boli vnemy, ktoré formovali myslenie a cítenie slatinského chlapčata v kope jeho vrstovníkov. Jedného dňa dozrelo uňho presvedčenie, že tam v Prahe by sa mohol naučiť byť ozajstným umelcom, ktorý dokáže oživiť drevo, hlinu a kov do podoby, ktorá by oslovila ľudí navôkol... A stal sa zázrak, bol prijatý na pražskú akadémiu, ktorú aj s úspechom absolvoval. Bol to čas obnovy povojnového Slovenska, elektrifikácie dedín a lazov, ale aj násilnej kolektivizácie a premien tradičnej slovenskej dediny. Čas výstavby Podpoľianskych strojární, likvidácie laznickeho rozptýleného osídlenia Podpoľania, vzniku nových zvolenských sídlisk, no bola to i doba stalinského kultu a amerického mccartizmu, krvavý čas vojen kdesi mimo nás, ďaleko v Kórei, vo Vietname či v čiernej Afrike. Zrodil sa „socialistický realizmus“ – umenie že vraj bojujúce a monumentálne, často však produkuje aj politický gýč. A do toho prichádza pražskou akadémiou vyškolený sochár Ján Kulich. Autor duklianskej plastiky ruského – sovietskeho vojaka, ktorý prežil dukliansku operáciu. Hrdý monument pod názvom Žalujem...

DAŇ DOBE

Kulich je aj autorom trojice plastik pamätníka SNP v Bratislave, plastiky ženy pred budovou Slovenskej národnej rady, monumentu Juraja Jánošíka v Terchovej i sochy kráľa Svätopluka pred vstupom do bratislavského hradu či prvej zvranej plastiky v slovenskom prostredí. Kulich bol však tiež autorom nezabudnuteľných stvárnení slovenských spisovateľov a dejateľov na medailách, ktorý sa vedel vyhrať s každým detailom, ale pre odborníkov bol známy aj rýchlou skratkou, ktorú zanechal jeho prsty v hlinenom modeli, keď vytvoril napríklad apoteózu gene-

rácie podpoľianskych žien vo stvárnení plastiky venovanej jeho matke.

Jedno je isté. Patril k politickej elite Slovenska šesťdesiatych až osemdesiatych rokov, no málokto vie, že vytvoril monument z kusa kararského mramoru na tému obeti vpádu vojsk sovietskej armády a Varšavskej zmluvy do Bratislavy 21. augusta 1968. Konkrétne išlo o bustu okupačnými vojskami zastrelenej Danky Košanovej, ktorá bola následne sňatá z miesta umiestnenia a donedávna odpočívala na polici v jeho ateliéri.

Bol sochárom svojej doby a udalostí v nej. Či bol presvedčeným komunistom, alebo nie, dnes nie je podstatné. Vymohol postavenie novej budovy Vysoké školy výtvarných umení a tvoril v súlade s imperatívmi tých čias. Bol jedným zo štátnych sochárov, ale aké bolo jeho vnútro? Aké boli jeho úvahy o vlastnej tvorbe a dosahu jeho rozhodnutí? Po zmene pred štvrtstoročím nezatrpkol, tvoril však o to intenzívnejšie ďalej – od nežných ženských aktov až po hviezdami a kalichmi ozdobené detvianske kríže. Zaujímal sa o nové podnety a pracoval.

Symbolickou sa stala jeho socha zabitého Ikara, rad portrétov priateľov a známych, ale i komorné návrhy na sochárske spodobenie dejinných osobností, ktoré boli dovtedy neprístupné jeho vnímaniu.

Ján Kulich – návrh na sochu Chata Sofera.

RABÍN SOFER

Medzi mnohými dielami vytvoril Ján Kulich aj návrh na monumentálne spodobenie bratislavského rabína a autora dejín napoleonských vojen v stredoeurópskom prostredí, mysliteľa a komentátora biblických textov, židovského polyhistora Chatama Sofera. Legendárneho židovského učenca spodobnil, ako uvažuje nad prísnyimi Božími zákonmi, ale aj nad dobou, ktorá obchádzala mesto Presburg – Bratislavu, v ktorom žil a v ktorom žili jeho súverci.

Úvahy o človeku sú naozaj ako zdrapy hmiel, odnášané vetrom nad torzom pradávnej sopky zvranej Poľana. To je kraj Podpoľania, kraj tvrdých, irečiteľných, hranatých až sošných chlapov, rubárov, pastierov a bačov, ale aj nežných žien a dievčat, ktorí všetci pomaly prešli do inej dimenzie času, no ktorým všetkým vzdal hold vo svojej tvorbe práve sochár Ján Kulich.

Ludovít Štúr sa nikdy neoženil (pramene nehovoria ani o naplnenej láske), slovenská odborná literatúra akosi tento okruh otázok obchádza. Môžeme však použiť poznámku historika Daniela Rapanta: „...sostrojovanie akýchkoľvek ľubostných románov (Zúbek: Jar Adely Ostrolúckej a i.) je... pri osobe rázu Štúrovho nemiestne.“ Vladimír Mináč sa o Štúrovom vzťahu k ženám vyjadril ako o „rozporuplnom“.

Adelkina Ostrá Lúka

Napriek tomu podľa s nami za vychyrenou láskou jedného z najväčších našich veľikánov! „Vrodená jemnosť a elegancia každého ťahu, bledá, podlhovastá, s nádychom posvätné melanchólie botticellióvska tvár, čierne, v dymy pohružené oči, prezrádzajúce mimoriadne intelekt, celý neobyčajne ušľachtilý zjav devín upútal na seba zraky každého. Jej vzdelanosť, záujmy a stále kultivovanie ducha budili všeobecný obdiv.“ Tak o Adele Ostrolúckej písal samotný Ludovít Štúr.

Tí, ktorí Adelu Ostrolúcku poznali, opisovali ju ako prenikavo rozhladenú ženu, ktorá bola okrem toho (na vtedajšie pomery nadštandardne) vzdelaná a inteligentná. Ovládala angličtinu, lubozvučnú francúzštinu, nemčinu, maďarčinu, začala sa venovať aj taliančine. Podľa niektorých prameňov bola prekladateľkou prejavov z maďarčiny do iných jazykov. Symbolizovala osvietenú a ideálnu šľachticnú ducha. Okrem vnútornej krásy oplývala aj vonkajšou, krehkou krásou, ale dôležitejšie bolo pre ňu obohacovanie ducha.

Ludovít a Adela na seba natrafili vďaka jeho mladšiemu bratovi Samueľovi, ktorý bol kaplánom v Zemianskom Podhradí, kde sa prvýkrát stretli. Adela tam rada a často chodievala.

Šľachtická rodina Ostrolúckych mala majetky v rodovom sídle na Ostrej Lúke a v Zemianskom Podhradí pri Novom Meste nad Váhom. Adela bola vzdelaná mladá žena. L. Štúr ju doučoval slovenské jazyky, najmä slovenčinu a poľštinu. V roku 1853 vážne ochorela na týfus. O jej chorobe L. Štúr nebol informovaný. Zomrela náhle 18. marca 1853 vo Viedni v deň, keď jej nič netušiaci Ludovít písal list. Pochovaná je v rodinnej hrobke na Ostrej Lúke.

Ostrá Lúka patrí k menším obciam Zvolenského okresu. Leží na náhornej planine neďaleko rieky Hron v Slovenskom stredohorí, na hranici Štiavnických vrchov a Pliešovskej kotliny vo výške 440 metrov nad morom. Do obce sa možno dostať z cesty I. triedy smer Zvolen – Bratislava. (ib)

Portrét Adely Ostrolúckej.

Štúrove Slovenskej národnej noviny 1845 – 1848 – kapitoly z histórie (III.) Žiadosti, petície, odvolania i modlitby... za noviny

Pripravil Pavol PARENÍČKA – Foto: archív autora

Matica slovenská a jej tlačový orgán Slovenské národné noviny sa principiálne hlásia k štúrovským tradíciám. V Roku Ludovíta Štúra 2015 si nielen kultúrna verejnosť na Slovensku, ale i celá naša spoločnosť s veľkou pietou pripomínajú dvojsté výročie jeho narodenia (28. októbra 1815 v Uhrovci), a zároveň uplynú stosedemdesiat rokov od založenia štúrovských Slovenských národných novín (1. augusta 1845 v Bratislave), ako aj dvadsaťpäť rokov od ich znovuoživenia v matičnom prostredí (5. júna 1990). K výročiam týchto troch výrazných medzníkov národnej histórie a dejín žurnalistiky redakcia Slovenských národných novín pripravila sedemdielny seriál článkov nazvaný Štúrove Slovenskej národnej noviny 1845 – 1848 – kapitoly z histórie. Dnes pokračujeme jeho tretou časťou, ktorá približuje literárnu prílohu Orol tatránki a popri reprofiliácii novín aj Štúrov spôsob ich riadenia a redigovania.

Orol tatránki vychádzal ako literárna príloha Slovenských národných novín od ich vzniku v auguste 1845 až do zániku tohto periodika v júni 1848 s týždennou, neskôr dvojtýždennou periodicitou. Už v Ohlase Štúr načrtnol, že kým pri novinách pôjde o čisté politikum, literárna príloha bude orientovaná populárno-náučne na uverejňovanie beletrie a odborných článkov širokého zamerania – od spoločenskovedných disciplín, cez prírodné vedy až po národohospodársku oblasť. Prílohu limitoval rozsah ôsmich strán, preto ani príspevky v nej neboli zaradované do špeciálnych rubrik. V Orle Štúr a jeho redaktori presadzovali kultúrnu a najmä literárnu problematiku, pričom zohral vážnu úlohu v procese formovania slovenskej romantickej literatúry.

V beletristike Orla dominovali klasickí básnici Štúrovej školy Samo Chalupka, Andrej Sládkovič a Janko Kráľ, z ich romantických epigónov sa na jeho stránkach veršami prezentovali ďalší štúrovci Samo Bohdan Hroboň, Mikuláš Dohnány a samotní redaktori Kellner i Nosák. Pokiaľ išlo o prózu, najvýraznejším žánrom sa stali historické povesti Janka Kalinčiaka a Sama Tomášika. Literárnokritickými i širšie koncipovanými vlastivednými, historickými a filozofickými článkami zaujali Hurban, Štúr a Ctiboh Zoch.

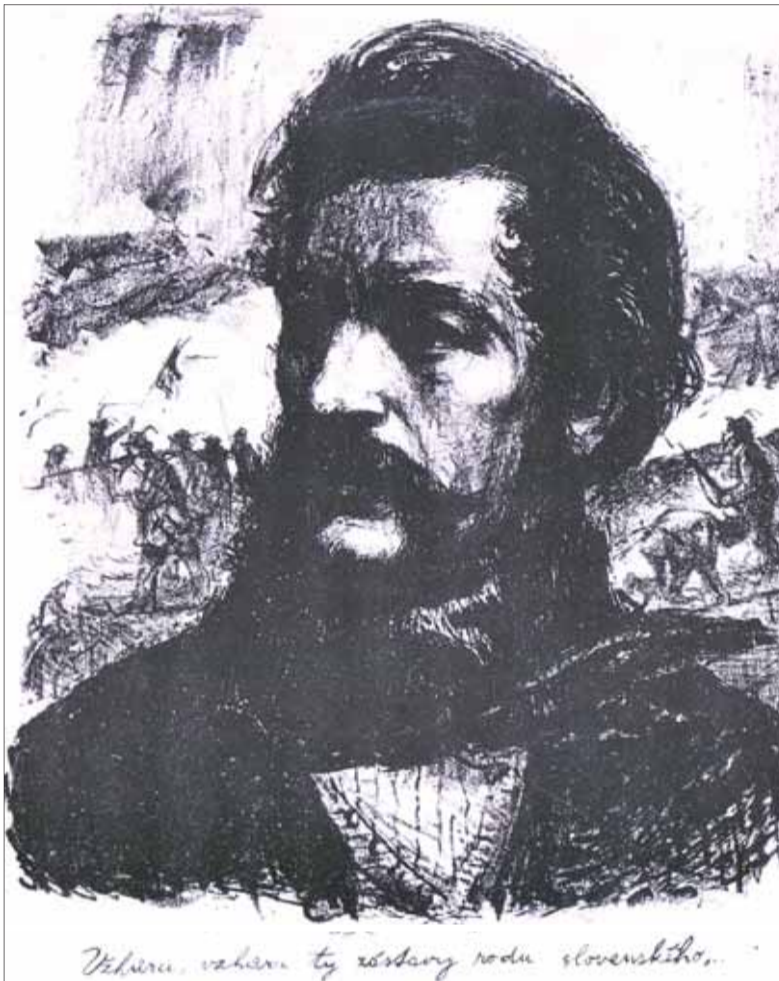
■ NOVINÁRSKY PROFIL

Ludovít Štúr sa od mladosti so zameraním venoval novinárskej a publicistickej tvorbe v slovenských, nemeckých, českých a ďalších slovenských, najmä chorvátskych periodikách. Od augusta 1845 sa v súvislosti s vydávaním novín táto Štúrova činnosť ešte zintenzívnila. Paralelne s redakčnou prácou sa zamerával najmä na písanie úvodníkov – vrátane programového Čo chceme s novinami našimi?, historických a národohospodárskych úvah, najmä však závažných politických statí, v ktorých požadoval reformovanie vtedajšej feudálnej spoločnosti, demokratizáciu verejného života, hospodárske, sociálne a kultúrne povznesenie ľudových vrstiev, najmä chudobných slovenských roľníckych mäs (Kde leží bieda naša, Naše položenie vlasti, Neopúšťajme sa!, Život domáci a pospolitý). Propagoval proces industrializácie, rozvoj priemyslu a obchodu, súčasne vystupoval proti rozličným feudálnym zákonným obmedzeniam, ktoré proces spriemyselnovania limitovali. Presadzoval školské a osvetové reformy, zdôrazňoval význam drobnej ľudovýchovnej práce, zariadenie nedeľných škôl, knižníc a spolkov striedmosti. Z osvetového zreteľa Štúr v novinách doslova rozpútal kampaň proti pijanstvu, pričom spoločne s redaktormi poukazoval na negatívne následky pitia prostredníctvom spravodajského servisu, ale uverejňoval aj mobilizujúce príklady o mnohorakom význame boja proti alkoholizmu.

Články a príspevky Štúr nepublikoval len vo svojich novinách, ale aj v inonárodnej tlači, zvlášť slovenskej. Bol trebárs členom redakčnej rady chorvátskeho periodika Slavenski jug v Záhrebe, spolupracovníkom Danice ilirskej, ako aj českých periodík Časopis Českého musea, Květy a Pražské noviny.

■ KRITICKÉ REFLEXIE

Štúrove Slovenské národné noviny nereflektovala len rakúska,

Výchovu, vahanu ty zástary rodu slovenského...

uhorská, česká a ďalšia slovanská verejnosť v habsburskej monarchii, pričom názory na noviny sa polarizovali, osobitne pre jazykovú otázku v Čechách a na Morave, ale polemické reakcie vyvolávali aj na Slovensku najmä zo strany Jána Kollára a jeho stúpcov, no i v samotnej štúrovej generácii. Z nej ako jeden z prvých na údajnú opatrnú líniu Štúrových novín poukázal a ich politické smerovanie napadol Ján Francisci. Kritizoval Štúra, že sa uzavrel príliš do seba a do svojho úzkeho redakčného kruhu, pričom podľa neho neverí nikomu, iba svojim redaktorm. Franciscimu sa nepáčilo aj to, že Štúr jeho príspevky do novin aktuálne nezaraďoval, korigoval ich alebo vôbec neuverejnil. Výhrady proti obsahu, forme a celkovej línii novín verejne deklaroval aj Janko Kráľ. Roztrpčený Štúr označil počínanie Francisciho za arogantné, Kráľa dokonca nazval sektárom. Obaja „hriešnici“ však do Štúrových novín aj ich prílohy naďalej prispievali najmä zásluhou P. Kellnera, s ktorým v dôvernom duchu udržiavali pravidelný korešpondenčný styk na základe ich dlhoročného úprimného priateľstva.

■ POLEMICKÉ NÁZORY

Postoje k novinám oboch Jankov – Francisciho a Kráľa, ku ktorým sa pridali Jozef Miloslav Hurban, naďalej diferencovali štúrovský tábor na umiernenější a radikálnejšie krídlo, ale obe názorové skupiny mali spoločné to, že uznávali vodcovskú autoritu Štúra a nikdy ju nespochybňovali. Ďalší z bývalých kritických oponentov Janko Kalinčiak, najmä od septembra 1846, keď mu starší brat Ludovít Štúra Karol dopomohol k profesorskému miestu na nižšom gymnáziu v Modre, zaujal napokon kladný postoj k novinám a ich prílohe, s redakciou intenzívne spolupracoval vo forme jej externého redaktora a stáleho

svojho periodika. Čo sa týkalo kritikov politickej línie novín z vlastného štúrovského tábora, v týchto zobrazených sporoch a rozporoch sa naplno prejavila tolerancia a veľkodušnosť Štúrovho prvého pomocníka v redakcii Petra Kellnera Hostinského, ktorý bol priateľom a udržiaval čulé kontakty s Franciscim i Kráľom, dokonca ich postoje a počínanie sa usilovo obhajoval. U vedúceho redaktora presadzoval na uverejnenie Francisciho demokratizmom nasýtené publicistické príspevky a Kráľove revolučné básne, aj keď mal k nim Štúr zásadne pripomienky a ako neskôr vysvitlo, sám tieto práce redigoval červeným atramentom.

■ SPORY S PESTI HÍRLAP

Slovenské národné noviny i Pesti Hírlap ako ostro sledované opozičné periodiká začali dôraznejšie vystupovať proti habsburskému absolutizmu a jeho stelesneniu v podobe metternichovského režimu. Postupne sa prioritou týchto periodík stal boj proti existencii systému stavovskej feudálnej spoločnosti a jej privilegovaným šľachtickým vrstvám, najmä v podmienkach agrárneho Uhorska a Slovenska veľkostatkárskej aristokracii, ktorá ťažila z vykorisťovania poddanského roľníckeho ľudu. Súčasne vládnuca trieda adekvátne nepodporovala industrializáciu uhorskej krajiny, rozvoj priemyslu a obchodu. Kým v kritike politických, ekonomických a národohospodárskych pomerov panovala zhoda medzi Štúrovými novinami a Kossuthovými Pesti Hírlap, diametrálne odlišné mali postoje v národnostnej otázke, pretože maďarská strana všetko stavila iba na jednu jedinou kartu – a tou bola bezprecedentná maďarizácia Uhorska. Kossuth vo svojich novinách priznával, že v uhorskej krajine žijú aj tzv. iné rasy ako Maďari a používajú sa tiež iné jazyky než maďarčina (sám mal slovensko-nemecké korene), ale podľa neho v Karpatskej kotline existuje iba jediný, tzv. maďarský politický národ. Túto nacionalistickú koncepciu Štúr nielenže nemohol akceptovať, ale stal sa jej aktívnym odporcom. A tak vznikla medzi nacionalistom Kossuthom a národnostne tolerantným Štúrom a ich osobnostnými koncepciami novín hlboká a neprekonaiteľná priepasť, úplné odcudzenie sa, ba až tragické konflikty, ktoré sa aj publicisticky odrážali v protichodných stanoviskách, reakciách a vzájomných polemikách.

■ ZASADNUTIE SNEMU

Už od začiatku októbra 1847 Štúrove noviny nabádali, aby slovenská verejnosť pripravovala a prostredníctvom nich uverejňovala národné žiadosti na budúce snemové rokovanie – ako príklad Štúr napísal úvodník Naše nádeje a žiadosti k nastávajúcemu snemu. V Bratislave sa začali schádzať vyslanci uhorského snemu zvolaného panovníkom a jeho zasadnutie už v predrevolučnej atmosfére sa považovalo za hlavnú politickú udalosť roka v Uhorsku. Od 12. októbra 1847 veľkú pozornosť pripravám i samotnému rokovaniu parlamentu venovali Slovenské národné noviny, ktoré – od 2. novembra 1847 až do skončenia snemu 11. apríla 1848 – prinášali komentované spravodajstvo z priebehu snemových schôdzí. Ako najhorúcejšia aktualita nahradila v novinách klasické úvodníky, ktorých úlohu prevzali rubriky Malí chýrnik a Pojednávatel.

Štúr sám vyslanec za slobodné kráľovské mesto Zvolen sa dôsledne pripravoval na svoje vystúpenia. Z tohto dôvodu aj prvú snemovú reč, pričom tá i všetky jeho ďalšie parlamentné prejavy a poznámky boli, samozrejme, publikované v novinách, 17. novembra 1847 zamerál na obhajobu práv slobodných kráľovských miest a meštianstva. V nadväznosti na L. Kossutha vystúpil Štúr po druhýkrát 21. decembra 1847 a zaoberal sa problematikou vykúpenia urbárnych poddaných z urbárskych povinností. (Pokračovanie v budúcom čísle)

Pomník L. Štúrovi vo Zvolene.

prispievateľa. Iný názor prezentoval Hurban, najmä čo sa týkalo otázok okolo národnej kultúry, a tak popri Štúrovom Orle tatránskom začal od roku 1846 vydávať širšie orientovaný časopis Slovenské pohľady na vedy, umeňu a literatúru. Ale kritická reflexia Štúrových novín samotnými štúrovcami sa postupne prejavila predsa len v ich angažovanejšej línii, pričom čoraz výraznejšie Štúr kládol dôraz na národno-obranné a protifeudálne zameranie svojho periodika, praniejúceho poddanstvo a z neho prameňujúcu nízku kultúrnu i vzdelanostnú úroveň vidieckeho ľudu na Slovensku, a v osvetovej oblasti sa orientoval na propagáciu boja proti alkoholizmu.

■ ROZHODUJÚCE SLOVO

Štúr ako realisticky uvažujúci, zodpovedný, skúsený a prezieravý politik i novinár konal racionálne, teda umiernené a v zmysle litery v tom čase platných paragrafov feudálnych zákonov, pričom svojim rozvážnym redaktorským konaním v podstate zamedzoval riziku cenzorských zásahov do

Na Bratislavskom hrade otvorili inšpiratívnu výstavu Traja živí z hradu Výstava troch tvorivých mušketierov

Alexander GOCZ – Foto: autor

Vladimír Balko, Róbert Bielik a Ivan Kolenič – to sú protagonisti výstavy, ktorú otvorili 5. mája v galérii na Západnej terase Bratislavského hradu. Traja výtvarníci, ktorých možno zaradiť do strednej generácie, ponúkli návštevníkom nielen dávku skutočného výtvarného kumštu, ale aj emócie, nadhľadu i tajomnej imaginácie. Iste k tomu prispelo aj to, že majú spoločné korene v legendárnej bratislavskej Škole umeleckého priemyslu, teda „Šupke“, a dvaja z nich sú navyše úspešne literárne činní.

Už dlho sa na vernisáži nezišiel taký počet tvorivých ľudí, z ktorých podstatná časť mala ročník narodenia v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch. Nečudo, veď mená vystavujúcich umelcov rezonujú na našej umeleckej scéne už niekoľko desiatok rokov. V prípade Ivana Koleniča ho časť milovníkov poézie vnímala už od jeho výrazného básnického debutu Prinesené búrkou z roku 1986 a možno až teraz si mohli overiť aj jeho výtvarné kvality.

■ VŠETCI AKO JEDEN

„Spájame dve veci – a to je krása a zmyselnosť. Estetika a labilnosť a istota a klamstvo. Sú to veci, s ktorými sa stretávame dennodenne. V spoločnosti, v politike... Tešíme sa im, krútime nad tým hlavou, ale v každom prípade sú rôzne, radostné a pomáhajú nám žiť a pomáhajú pretaviť všetko krásne a všetko hodnotné do slova, ktoré nazývame život,“ povedal na úvod výstavy Traja živí z hradu jej kurátor Luboslav Moza. Vlastné technické vyhotovenie a výsledný pocit z obrazov je však u každého z vystavujúcich autorov iný.

Pokiaľ je Vladimír Balko verný klasickým technikám a komunikatívne poňatej maľbe či kresbe, tak Ivan Kolenič balansuje na hranici expresívnej figuratívnosti, ktorá miestami zabieha až k abstrakcii. Róbert Bielik je v prípade tejto trojice pre návštevníka výstavy azda najväčším orieškom, aj keď jeho štýl má blízko k hyperrealizmu. Lenže takmer fotograficky presné maľby svojich postáv či portrétov viac či menej provokatívne ozvlášťujú rôznymi predmetmi či vzájomným vzťahom postáv a prostredia, až to miestami navodzuje surrealistický dojem.

■ KEĎ OBRAZ ROZPRÁVA

Ako už bolo spomenuté, dvaja z vystavujúcich autorov sú aktívne činní aj na literárnom poli. Róbert Bielik má na svojom konte niekoľko básnických zbierok, knihy prózy či cestopis, keďže je milovníkom ázijských krajín. Ivan Kolenič je jednoducho „zlé dieťa“ slovenskej poézie a prózy, ktoré do literatúry vstúpilo koncom osemdesiatych rokov a odvtedy má za sebou takmer dve desiatky básnických a prozaických kníh. Podobne ako jeho maľby sú jeho básne

a prózy expresívne, neberú si obrúsok pred ústa a v kontexte slovenskej literatúry patria medzi to nosnejšie, čo dnešní čerství päťdesiatnici vytvorili. Mimochodom, Koleničova kniha Až do nirvány sa tento rok ocitla vo finálovej desiatke ceny Anasoft Litera.

Luboslav Moza k jeho tvorbe povedal: „Ivan Kolenič je autor, spisovateľ a výtvarník, ktorý patrí medzi top spisovateľov, poetov a výtvarníkov. Maľuje s dynamikou, so silou telepatie a je aj hráč so slovom. Skrátka, hrá sa so životom a s myslím a vytvára tak esteticky novotvar.“ Kunsthistorička a kurátorka výtvarných výstav Zuzana Jarošová na margo Ivana Koleniča vyhlásila: „Žije životom prekliateho básnika na plný úväzok.“

■ SNY PRIPRAVENÝCH

Úsilie vedenia galérie na Západnej terase Bratislavského hradu prezentovať súčasné výtvarné umenie a zároveň konfrontovať diváka s tým nosným na našej výtvarnej scéne sa podarila. Svedčila o tom nielen veľká účasť milovníkov umenia na vernisáži, ktorú iste vyvo-

Ivana Koleniča popri literatúre už usvedčujú z daru talentu aj jeho obrazy.

lala aj literárno-výtvarná dvojdomosť autorov, ale dosvedčuje to i návštevnosť výstavy po jej otvorení. Traja generačne spriaznení výtvarníci, dosť mladí na pokračujúce experimentovanie a dosť zrelí na vlastný umelecký názor, tvoria mimoriadne zaujímavú vzorku našej súčasnej umeleckej scény.

Kurátor výstavy to vo svojom predslve zhrnul lapidárne: „Múdiť sa pri tom, čo je umenie a čo umenie nie je, tam každý takticky vyčkáva. Dnes sú tu traja rebeli, traja chuligáni, tri osobnosti, traja tvorcovia...“

Pokiaľ Vladimír Balko žije a tvorí v Leviciach, Róbert Bielik je akceptovaným, a teda aj

slušne predávaným výtvarníkom, no a Ivan Kolenič ešte stále rezonuje viac ako originálny básnik a prozaik, čo sa však nielen touto výstavou pomaly mení smerom k výtvarnej akceptácii. Všetkých troch autorov spája bratislavská „Šupka“, dnes už škola úžitkového výtvarníctva Josefa Vydru, ktorá je nielen na slovenské pomery mimoriadne plodnou liahňou výtvarníckych osobností. Zároveň sa v jej prostredí uzatvárajú umelecké a ľudské priateľstvá na celý život. Ako vo svojom krátkom vstupe konštatoval Ivan Kolenič: „Pred tridsiatimi rokmi sme si povedali v jednom bare, že jedného dňa budeme spolu vystavovať. A sme tu!“

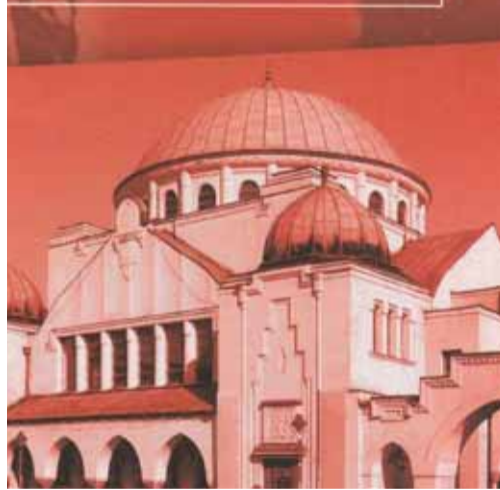
Inšpiratívny dokument zo spišského regiónu

Miroslav Pollák, Peter Švorc: Spišské exody v 20. storočí, OZ Krásny Spiš-Kalligram, 2015

KNIHA TÝŽDŇA

Martin Jakub Macko

Židovské rodiny v obci Velká Kubrá

Len málokterý slovenský región prežil v 20. storočí, najmä okolo roku 1918, búrlivejší vývin ako Spiš. Silná enkláva spišských Nemcov, Maďari i pomadařarčení úradníci, židovskí obchodníci, Rusíni, a samozrejme Slováci, ktorí aj keď väčšinou boli zdanlivo tými poslednými, ktorí by mohli do smerovania jedného celého veľkého slovenského regiónu po prvej svetovej vojne hovoriť.

Knihy literatúry faktu, zaoberajúce sa podrobným, historicky objavným a zároveň objektívnym mapovaním jednotlivých slovenských krajov, sú dôležitým prameňom na budovanie a udržiavanie nášho historického povedomia. Z tohto hľadiska kniha Spišské exody v 20. storočí vychádza ako jedna z najlepších publikácií za posledné roky. Editori Miroslav Pollák a Peter Švorc poňali vyše dvesto dvadsať strán skutočne podrobne, historicky presne s použitím množstva citácií z dobových dokumentov, zo štatistík, ale aj z dobových fotografií. Obdobie pred prvou svetovou vojnou a vystaňovalectvo do Ameriky, maďarizácia, národnostné zloženie spišských miest a obcí a z toho vyplývajúce turbulencie pri rozpade rakúsko-uhorskej monarchie a vznik prvej ČSR, udalosti konca druhej svetovej vojny a osudy spišských Nemcov. To sú jednotlivé body tejto naozaj podnetnej monografie. Veď kto dnes na Slovensku vie, že 9. decembra 1918 bola v Kežmarku vyhlásená z iniciatívy miestnych Nemcov, Maďarov a Židov samostatná Spišská republika, pričom obyvateľ Spišskej Belej Roman Vaverčák písal 11. decembra toho istého roku Slovenskej národnej rade do Martina: „... čakáme trpezlivo s veľkou duverou a f čistu slovenským duchu na vas mili bratja v Svatom Martine, abi stje nam napomohli boli, abi čím skorej tu v spiskej stolici nam Slovacom smrtve sa vstalo... bo sa narod nemože dočká.“

(mab)

MEDAILÓN

Nie je veľa umelcov, ktorí zanechajú takú hlbokú stopu, že sa podľa nich označuje celá skupina tvorivých ľudí. Z tohto pohľadu je termín Galandovi v slovenskom výtvarnom umení známy a rešpektovaný. Nesie meno po jednej z najvýraznejších postáv nášho výtvarného umenia Mikulášovi GALANDovi, maliarovi, grafikovi a ilustrátorovi. V týchto dňoch si pripomíname stodvadsať rokov od jeho narodenia.

Majster, ktorý ovplyvnil generácie

Mikuláš Galanda sa narodil 4. mája 1895 v Malej Vieske, dnes Turčianske Teplice. Po ľudovej škole študoval na maďarskom gymnáziu v Lučenci, no v roku 1911 ťažko ochorel a lekári mu museli amputovať nohu. V roku 1914 zložil skúšku dospelosti, a keďže už ako gymnazista rád a s úspechom kreslil, rozhodol sa pre štúdium maliarstva na Akadémii výtvarných umení v Budapešti. Na akadémiu však pobudol iba dva roky, lebo vypukla prvá svetová vojna. Skôr ako sa rozhodol pokračovať v ďalšom štúdiu, vyhotovil pre Maticu slovenskú v Martine ilustrácie zošitového vydania Dobšinského Prostonárodných Slovenských Povestí, ktoré vyšli v roku 1920. Na jeseň 1922 odchádza do Prahy, kde študuje na Umeleckopriemyselnej škole a neskôr na Akadémii výtvarných umení.

Galandovo dielo predostrela a dodnes predkladá mnoho nových, aktuálnych problémov pre celú generáciu. Najaktuálnejší význam Galandovho umeleckého odkazu je v tom, že nastolil, otvoril a riešil viac závažných tvorivých vývojových problémov, ktoré nájdeme v tvorbe skoro všetkých ďalších výtvarných umelcov. Okrem maľby a grafiky sa s veľkým úspechom venoval aj knižnej grafike a ilustrácii, za ktorú sa mu dostalo za jeho života najväčšieho uznania – v roku 1933 bola jeho knižná grafika odmenená Krajinskou cenou a na svetovej výstave v Paríži v roku 1937 striebornou medailou. Zomrel 5. júna 1938 v Bratislave. Pochovaný bol v Turčianskych Tepliciach, odkiaľ ho v roku 1978 previezli na Národný cintorín v Martine.

(mab)

HUMORESKA

Niekedy ma paradoxne pochytili pri čítaní našej dennej, teda aj internetovej tlače namiesto prekvapenia, zhnusenja či rezignácie aj nostalgia. Vyplýva to z kontextu danej správy. Napríklad nedávno sa mi zhora i zdola tlačili do mozgovne informácie o Nočných vlkoch. Nejde o šelmy psovité, ku ktorým mám ako d'alejslúžiaci ochranca prírody pomerne vreľý vzťah, ale o mládencov z takzvaného „ruského motorkárskeho gangu“. Priznám sa, že aj k motorkám mám vreľý vzťah, hoci dnes už iba platonický. Mám v živej pamäti, ako sme partia mládencov pár mesiacov po

prvom holení začali sedieť dvojkoľesové tátoše. Samozrejme kúpené pod rukou, krvopotne zreparované v tatkovej garáži a ako česť káže bez technických preukazov. Aj tak sme si ich nemohli vybavovať, lebo na vodičský preukaz sme ešte nemali vek. To nám však neb-

že pod opadaným suchým lístím je koľaj plná blata. Mój dvojkoľesový tátoš značky Pioneer 21 sa spôsobne položil na bok a ja som si po viacmetrovom šarmanťom šmyku ležmo vytriasal blato a lístie ešte aj z trenírok. Aj keď sme vtedy neboli Noční vlci, ale skôr Popo-

gangov, ale tí „ruskí vlci“ nie sú ani v prvej desiatke, ktorú spolahlivo okupujú Američania. Ba dokonca sú známi tým, že na rozdiel od svojich amerických náprotivkov odmietajú drogy, sú pravoslávne veriaci a násilie berú ako krajnú formu riešenia sporov.

Keď všetky naše podmienené mienkotvorné médiá spustili kvikot, že aké ruské nočné šelmy tu mieria na Slovensko, notabene položiť vence na hroby svojich padlých predkov, neodolala moja motorkárska duša a išiel som na Slavín. Päťica mojich rovesníkov, teda „otcov od rodín“, vyzerala určite menej nebezpečne, ako keby som na námestí SNP stretol Šebeja, Matoviča a Hlinu spolu s madam Schlesinger, ako si omotaní dúhovými vlajkami razia cestu smerom na McDonald's. Mám teraz čudný pocit, že veľká časť novinárov, ktorí nás strašili „ruskými vlkmi“, patrí do inej živočíšnej čelade. Napríklad do turovitej, kde okrem kamzíkov patria aj ovce.

Marek DANKO

Vlci, šteňatá, ľudské šelmy, novinárske hyeny a iné zvery

ránilo, aby sme podvečer nevyrážali na spanilé jazdy po poľných a občas aj okresných cestách. Hustota premávky bola na týchto komunikáciách vtedy vraždenná. Jedno auto za pol hodiny a raz za hodinu linkový autobus. Dodnes si pamätám, ako som sa presúval lesnou cestou a nevyšimol som si,

ľudňajšie šteňatá, motorkárska duša v nás ostala nafurt.

Ale vráťme sa k Nočným vlkom. To, že jazdia na motorkách, by nebolo také hrozné. Máme amerických pekelných anjelov, teda Hells angels, Pagans, Mongols, Bandidos... Skrátka, internet mi ponúka celý rad motorkárskych

Problematické azda je ich odmietanie homosexuálov ako členov, ale pokiaľ mi pamäť siaha, tak aj slávni americkí Hells Angels sa k LGBTI problematike stavajú svojsky. Väčšinou s použitím reťaze, boxera či bejzbalovej palice... Ale to sú Američania a tí si to môžu dovoliť.

Aktivity Alexandra Boleslavína VRCHOVSKÉHO vždy viedla láska k národu

Ludovít Štúr mu sedával pri nohách...

Eva FORDINÁLOVÁ – Foto: zdroj skalica.sk

„Národ jest množství lidu jedným původem a řečí spojených; láska k národu jest náklonnost k národu našemu větší jak k jinému kmeni, pohnutkou pro živé povinnosti k štěstí jeho směřující.“ Tento citát nájdeme vo Výchovných textoch národných, ktoré Alexander Boleslavín VRCHOVSKÝ posielal z Pešti členom Spoločnosti česko-slovanskej, študujúcim v bratislavskom evanjelickom lýceu. Tí sa stali základom nášho mladoromantického hnutia. A treba pripomenúť, že túto myšlienku napísal on sám po celý život až do svojho tragického konca. Láska k národu mu skutočne bola pohnútkou pre jeho nadšenú aktivitu.

Aj keď v októbri 2012 uplynulo už dvesto rokov od narodenia tohto skalického rodáka, musíme konštatovať, že celý význam a dosah jeho činnosti v prvej polovici 19. storočia ešte naša historiografia dostatočne nezhodnotila. Zo skúmaných dobových dokumentov sa však čoraz zreteľnejšie črtá, že jeho osobnosť zostala neprávom v pozadí pri hodnotení prínosu mladoromantického pohybu, pretože jeho činnosť mala najmä politický charakter, nie literárny. A. B. Vrchovskeho však možno právom označiť za „sivú eminenciu“ bratislavského romantického hnutia v tridsiatych rokoch 19. storočia, lebo stál v pozadí jeho revolučného dozrievania ako usmerňovateľ a radca, blízky starší spolupracovník Ludovíta Štúra, aj keď často s rozdielnymi názormi.

DARY RODINY

Alexander Vrchovskeý sa narodil 20. 10. 1812 v známej skalickej rodine dobre situovaného vlastníka manufaktúry na výrobu súkna Juraja Vrchovskeho. Nevieme s istotou, či meno Boleslavín si zvolil na pamätnej devínskej vychádzke v roku 1836 alebo dodatočne. Z rozvetvenej rodiny Vrchovskeých pochádzal aj v roku 1795 na smrť odsúdený „uhorský jakobín“ Samuel Vrchovskeý, veršovec a priateľ Bohuslava Tablica za jeho skalického pobytu (1802 – 1805). O svojom otcovi Alexander vo svojom životopise uvádza údaje, ktoré hovoria o rodinnom pretrvávajúcom záujme o kultúru ducha: „... vládl ducha dary neobyčejnými, a proto vzdělanost všestrannou a spůsobnost v rozličných uměních za hlavní cíl člověka považoval, proto i těžkými obětmi mně i bratrům mým mistrů v hudbě, malbě a rozličných věcech držel.“

Základnú školu absolvoval v rodnej Skalici, školský rok 1823/24 strávil v Komárne na osvietenie si maďarčiny a v rokoch 1825 až 1830 študoval na lýceu v Bratislave. Po otcovej smrti musel rok zostať doma a až po usporiadaní rodinných finančných záležitostí pokračoval v štúdiu práva vo Viedni (1831 – 1836). Po jeho skončení pracoval rok ako koncipient v Bratislave a v lete 1837 sa presťahoval do Pešti. Tu pôsobil ako advokát až do smrti. Jeho koncipientmi boli trebárs Janko Král, Ján Francisci aj Štefan M. Daxner. Ako advokátsky osnovník u neho pracoval známy maďarský spisovateľ Mór Jókai, ktorý Vrchovskeho zobrazil v románe Maďarský nabob ako advokáta z Malaciek, jeho dom často navštevoval aj Alexander Petőfi. Zo zúfalstva nad finančnými problémami sa utopil v Dunaji v máji 1865 (presný dátum nie je známy). Podľa dobovej tlače (Pešťbudínske vedomosti) až 26. mája ho pochovali na mieste nálezu v Pusztacsente; neskôr ho brat nechal pochovať na majetku ich rodiny vo Vácduke.

PODMAŇUJÚCI ZJAV

Alexander B. Vrchovskeý počas štúdia v Bratislave ako člen Spoločnosti česko-slovanskej učil študujúcu mládež európske jazyky. V rodine Vrchovskeých sa rozprávalo po nemecky, v tomto jazyku je všetka jeho rodinná korešpondencia; iba mladšiemu bratovi v roku 1832 z Viedne píše, že bude s ním korešpondovať „po slovensky“, teda v češtine, veľmi poznamenananej skalickou mestskou rečou. Alexander však dokonale ovládal aj angličtinu, dokonca prispel do North-American Review štúdiu o slovanskom národnom básnictve v roku 1836.

V porovnaní s Ludovítom Štúrom, od ktorého bol o tri roky starší, bol západniarsky orientovaný a prejavoval sa viac ako racionalista, čo medzi týmito dvoma priateľmi viedlo k častým rozporom. Jozef Miloslav Hurban však v Životopise Ludovíta Štúra uvádza, že Vrchovskeý vraj vyni-

Dobová snímka Skalice, kde sa pred dvesto rokmi narodil popredný predstaviteľ štúrovského hnutia Alexander Boleslavín VRCHOVSKÝ.

UH. SKALICA.

kal nad Štúra výrečnosťou a Štúr sedával „v takej chvíli pri nohách nádherného toho mladíka. Zjav tento báječný, zjavivší sa v mládeži bratislavskej v druhej polovici tretieho desaťročia tohto storočia, dlho nechával po sebe kolesá a kráže, plné podivuhodnej dojímavosti“.

Počas štúdia vo Viedni a po nastúpení do právnickej praxe v Pešti zostával úzkym kontakte s bratislavskou mládežou, ale zároveň sa zaujímal o rozvoj národného života v Skalici. Prostredníctvom Karola Slavojja Amerlinga v Prahe objednal za sedemdesiat zlatých pôvodné „česko-slovanské knihy zábavného obsahu, nové divadelné romány, vlastenecké dejepisy aneb básně“ pre vznikajúcu skalickú knižnicu. Žiadal poslať ich „cez Kampelíka v Brně“ Pavlovi Mazúrovi (s ním tiež udržiaval viacročný korešpondenčný styk). „Já opětujem, že za všechny výdavky stojím. Při pozvání mých Krajánů (roz. Skaličanů) k této věci oznámil sem jim že od prvního Novembra dostanů knihy čítat – a od tohož času budu i příslušené peníze skládat. Vidíte tehdy jak tu potřebné slibu plnění, aby sme príkladem ve starání se o věc národní, důvěru a vážnost našich spoluvlastenců si získali.“ (List K. S. Amerlingovi 13. 2. 1834.) A aj keď sa od prvého novembra ešte skalická knižnica neotvorila (18. novembra píše Cyrilovi Kampelíkovi o tom istom, teda objednané knihy ešte neprišli), predsa len v Skalici vznikla významná kultúrna ustanovizeň, ktorú editori popri bankobystrickej knižnici vysoko ohodnotili v úvode prvého romantického almanachu Plody (1836) pre čulú národnú činnosť.

RACIONALITA SKUTKOV

Začiatkom školského roku 1834/35 pred členov Spoločnosti česko-slovanskej vytýčil úlohu študovať nielen jazyk, ale i národ ako celok: jeho minulosť, zvyky, obyčaje, národný svojráz a popritom aj jeho sociálne potreby a spoločenské postavenie. Viaceré jeho myšlienky z Výchovných textov národných – adresovaných z Viedne Spoločnosti – si sku-

točne zaslúžia väčšiu pozornosť, než aká sa im dosiaľ venovala, lebo nimi vlastne formoval generáčne myslenie vo vzťahu k národným potrebám.

Lenže pre Vrchovskeho je najvyššou hodnotou láska k národu: „To hle jsou ti dva pramene všech našich mravních povinností: Rozum a Cit mravní, a pevně v nich ukoreněnou nacházíme lásku k národu, mocné jsou její rozkazy a jen velké zaslepení, zatupení, anebo sobectvím skazená vůle je buď neznají, buď znati se zdráhají. Předchůdce všech mravních předpisů rozumu mravní onen cit mocně každého pudí k milování svý řeči a kmeni s ním spojených.“

SPOLOK VZÁJOMNOST

Alexander B. Vrchovskeý odsudzoval odrodilstvo a kozmopolitizmus. Jeho politická činnosť sa však spája najmä so založením a s vedením tajného spolku Vzájomnosť (1837 až 1840). Už počas štúdií vo Viedni nadviazal styky s poľským revolučným hnutím a pod jeho vplyvom sa v auguste 1834 zúčastnil na tajnej schôdzi v Brne, kde zastúpení Česi, Moravia, Poliaci a Slováci rokovali o konšpiratívnych formách kultúrnej a politickej spolupráce v znamení radikálnych politických hesiel rovnosti, slobody a republikanizmu. Tieto ideály sa Vrchovskeý usiloval prenášať nielen do radov členov Spoločnosti českoslovanskej, ale podarilo sa mu zintenzívniť činnosť mládeže v iných študentských ústavoch (najmä v Prešove a Levoči – tu zostáva otvorenou otázka spolupráce s ďalším Skaličanom Michalom Hlaváčkom, ktorý v tom čase už v levočskom lýceu podnecoval medzi študentmi kultúrno-národnú činnosť, výsledkom bol almanach Jitřenka – 1841). Do práce zapojil tiež tzv. vidieckych členov najmä prostredníctvom rukopisných Vzájomnostných listov, ktoré prinášali informácie o dianí v domácom i slovanskom svete a nabáдали k sociálnej a osvetovej práci medzi ľuďmi, k príprave na jeho oslobodenie spod feudálnej poroby. Z Vrchovskeho iniciatívy sa v kruhu Vzájomnosti nastoľovala myšlienka založiť Maticu slovenskú alebo inú podobnú učennú spoločnosť, vydávať časopis Samolet Slovenska a politické noviny. Spolok zároveň podporoval užšiu spoluprácu medzi katolíckou a evanjelickou mladou generáciou slovanských vzdelancov v záujme národného zjednotenia.

Alexander B. Vrchovskeý sa vlastnou tvorbou nezapísal do slovenskej literatúry. Premyslenou organizačnou činnosťou však podnecoval jej rozmach, usmerňoval jej pokrokovú, sociálnu a ľudovú líniu, stal sa iniciátorom a organizátorom romantického mladodospelého hnutia. I keď sa názorovo so Štúrovou koncepciou národnej aktivity nezhodol, predsa si ho Ludovít Štúr vysoko vážil ako uvedomelého národovca.

JUBILEUM

V časoch, keď Slovensko patrilo pod správu multietnického Uhorska, sa neraz stávalo, že významné slovenské osobnosti priradili k inému národu. Jednou z nich bol i štrbský doktor Ludovít Ondrej MARKUŠOVSKÝ. Jeho jubilejné dvojté výročie narodenia, ktoré sme si v týchto dňoch pripomínali, opätovne otvorilo nielen šnúru osláv na viacerých miestach Európy, ale i rozpútalo diskusiu o priradení jeho diela slovenskému národu.

Spomínajú na neho v troch krajinách Európy

Slávnych rodákov vrátiť národu

Zuzana PAVELCOVÁ

Ludovít Ondrej Markušovský sa narodil 25. apríla 1815 v národne uvedomelej rodine evanjelického farára Ondreja Markušovského a Žofie, rodenej Medveckej. Prvé školovanie získal v rodičovskom prostredí od otca, gymnaziálne štúdiá nadobúdal v Rožňave a Kežmarku. Sprvoti sa orientoval na právo (Kráľovská akadémia v Bratislave) a od roku 1834 sa stal poslucháčom medicíny v Pešti.

FRONTOVÝ LEKÁR

Pre finančné problémy (úmrtie otca) sa venoval i pedagogickej činnosti u grófa Leva Festetica. Štúdiu medicíny ukončil v roku 1844 v Budapešti. Lekárske vzdelanie si ďalej doplnil v Paríži a na chirurgickom ústave vo Viedni. V roku 1847 získal pracovné miesto asistenta na budapeštianskej chirurgickej klinike. V meruôsmych rokoch sa jeho prax uplatnila najmä na vojnových frontoch, kde pracoval ako nemocničný a štátny lekár a od roku 1849 ako osobný lekár veliteľa armády A. Görgeiho. Po skončení bojov v roku 1850 bola jeho lekárska prax ohrozená pre neskrývané revolučné postoje. V tomto čase začal pracovať ako praktický lekár. Jeho prácu v oblasti rinológie možno označiť ako priekopnícku i nadčasovú. V roku 1860 zostrojil nosové zrkadlo, ktoré dodnes takmer v nezmenenej podobe používajú lekári ORL na celom svete.

ORGANIZÁTOR VEDY

Markušovského možno právom označiť za hlavného organizátora uhorskej zdravotníckej a lekárskej vedy. Na lekárskej fakulte zriadil katedru verejného zdravotníctva a katedru hygieny. V roku 1857 založil a viac ako tridsať rokov redigoval odborný časopis Orvosí Hetilap (Lekársky týždenník), ktorý vychádza do dnešných čias. Počas svojej lekárskej praxe prednášal aj po slovensky, zriadil pre lekárov postgraduálne štúdium,

uskutočnil reformu Krajinskej zdravotníckej rady a pričínal sa o prijatie uhorského zdravotníckeho zákona. V roku 1882 sa stal čestným profesorom univerzity v Pešti. Bol členom (dopisujúcim i čestným) Uhorskej akadémie vied a čestný doktor univerzity v Kluži. Za svojho života vydal vyše dvesto vlastných prác, redigoval lekársko-farmaceutický slovník, pomáhal pri vzniku lekárskeho knižného vydavateľstva.

Lekársku prax ukončil v roku 1892. O rok neskôr sa pre zdravotné problémy rozhodol odísť na regeneračný pobyt k moru do Opatije. Tu 21. apríla 1893 vo veku nedožitých sedemdesiatich ôsmich rokov umrel. Je pochovaný v obci Vasegerszeg. Jeho meno nesie nemocnica v Szombathely a krajská nemocnica v župe Vas. Rok čo rok sa vypisuje Markušovského vedecký konkurz, ktorý zabezpečuje stála Markušovského komisia a ktorý je spojený s udeľovaním Markušovského ceny za rozvoj maďarskej medicíny.

V uplynulých dňoch sa na viacerých miestach Európy uskutočnili spomienkové podujatia spojené s Markušovského jubileom. V rodnej Štrbe a vo Vasegerszege (v Maďarsku) odhalili umelecké pamätníky, obe diela financovala obec Vasegerszeg. V Štrbe pripravili bohatý kultúrny program s odhalovaním pamätnej tabule i s bohoslužbou.

Markušovského oslavovala Matica slovenská v Chorvátsku

Markušovského narodeniny a jeho slovenský pôvod si v sobotu 25. 4. 2015 pripomenuli členovia Matice slovenskej v Chorvátsku z Rijeki. Tak ako roky predtým aj dnes položili kyticu kvetov k pamätnej tabuli, ktorá je osadená na priečelí hotela, kde zomrel. Tabuľa je doteraz len v chorváčtine a maďarčine. Štrbania ústami svojho starostu Michala Šýkora vyhlásili, že čoskoro pribudne v Opatiji tabuľa so slovenským textom. K tomu sa aktívne pripájajú aj členovia miestneho odboru MS zo Štrby.

V nedeľu 26. apríla pokračovali oslavy vo Vasegerszege. Sú podobne úprimné a dôstojné ako tie štrbské. Po spoločenskom a kultúrnom programe v miestnej kultúrnej sále sa účastníci presunuli k hrobu jubilanta a jeho rodiny, kde položili množstvo vencov a kvetov na jeho vnovený hrob. Vráťane venca miestneho odboru MS z Bratislavy-Petržalky. Posledným bodom programu osláv bolo odhalenie dvojčata štrbskej sochy, ktorú venovala obec Štrba. Na tunajších oslavách sa zúčastnili aj zástupcovia Zväzu Slovákov v Maďarsku a Celoštátnej

slovenskej samosprávy. Oslavy sa skončili, ale... nezabúdajme! Ani na Markušovského a ani na iné slávne postavy našej slovensko-uhorskej histórie! Najmä na našej slovenskej strane. Je množstvo možností. Veľký priateľ na spritomnenie mena L. Markušovského je v zdravotníctve. Možno by bolo vhodné pripomenúť jeho štúdiá tabuľami v Rožňave, Kežmarku a Bratislave. Tiež si myslím, že naše hlavné mesto by malo pridať do zozbora pomenovaní verejných priestranstiev aj jeho meno.

Jozef SCHWARZ

V objekte starej Neografie vystriedali tlačiarov stavbári Vzniká multifunkčný obchodný dom

Michal BESKYD – Foto: architektonický ateliér a Baducci Invest

Z niekdajších martinských tlačiarň sa stane moderné obchodné centrum. Po rozsiahlej prestavbe, naplánovanej na dva roky, ktorá si vyžiada investíciu dvadsať-tridsať miliónov eur, sa budova bývalej Neografie v centre mesta Martin zmení na moderný polyfunkčný obchodný dom, kde budú značkové predajne, administratívne priestory, ale aj byty.

Z prázdnych priestorov, ktoré tu ostali, keď sa tlačiarne premiestnili do nového závodu Neografia, občas už počuť stavebný ruch. Rozbehli sa prvé adaptačné práce. Plánovaná prestavba naberie na obrátkach, až keď nový majiteľ – bratislavská spoločnosť Baducci Invest – získa všetky potrebné podklady a povolenia. Podľa projektového manažéra

firmy Romana Wienera sa opustený fabričný polygrafický objekt zmení na multifunkčný obchodný dom.

„Vznikne tu obchodné centrum s asi päťdesiatimi obchodmi rôznych značiek, administratívnymi priestormi a malo by tu vzniknúť od päťdesiat do sto bytov a podzemné parkovisko s približne sto päťdesiatimi miestami. Uvažujeme aj nad pri-

stavením parkovacieho domu, čo by zvýšilo kapacitu na štyristopäťdesiat parkovacích miest,“ priblížil zámery R. Wiener a doplnil, že v centre umiestnia aj detský kútik, posilňovňu, a pravdepodobne aj multikino. Nové martinské obchodné centrum by malo byť jednopodlažné, na niektorých miestach bude aj druhé podlažie. Výšková budova, ktorá bola dominantou bývalých tlačiarň, zostane podľa manažéra Baducci Invest zachovaná. Celá prestavba bude nového majiteľa stáť od dvadsať do tridsať miliónov eur.

„Tento rok by sme radi získali všetky potrebné povolenia na

Takto vyzerá nové obchodné centrum v predstave architekta.

výstavbu a v roku 2016 chceme začať so samotnou výstavbou. Ak všetko pôjde hladko a nevy-skytnú sa nejaké komplikácie, tak odhadujem, že koncom roku 2017 by sme nové obchodné centrum mohli otvoriť,“ dodal R. Wiener.

Udržujú čaro matičného festivalu detí v prednese rozprávok Nevedia čítať ani písať, ale deklamujú

Odmenené šťastné deti s matičnými diplomami a krásnymi rozprávkovými knihami.

Matica slovenská zastúpená MO MS Košice-Myslava, mesto Košice, Slovenské technické múzeum v Košiciach usporiadali v reprezentačných priestoroch STM na košickej Hlavnej ulici 4. mája 2015 v rámci Dní mesta Košice už 11. ročník matičného galakonzertu detí z materských škôl z celého Košického kraja v prednese slovenských rozprávok Detské rozprávky Košice J. Uličianskeho.

Tento na Slovensku jediný festival slovenskej rozprávky v podaní nadaných detí, ktoré sa do záverečného finále prebojovali až po štyroch náročných

predkolách na jednotlivých MŠ v Košickom kraji, mal vysokú kvalitu a neopakovateľné čaro. Talentované deti zvládli svoje vystúpenia na vysokej profesionálnej úrovni, pritom ani jedno z vystupujúcich detí nevie ešte písať ani čítať. Do záverečnej galaprehliadky postúpilo sedemnást finalisťov. Veľká vďaka patrí riaditeľke MŠ Húskova v Košiciach Svetlane Maleckej, učiteľkám ZŠ Azovská a ZŠ Lidické námestie Božene Tökölyovej a Ludmile Husárovej, bez ktorých by okresné kolá v jednotlivých materských škôlkach neboli také prirodzené, ako sa to

dialo celých jedenásť rokov. Predškôláci vystúpili s prednesmi poézie a prózy od takých skvelých autorov slovenskej detskej literatúry ako Mária Rázusová-Martáková, Jana Belašicová, Krista Bendová, Hana Zelinová, Tomáš Janovic a Viera Kubičková. Za pekné výkony získali diplomy MS, krásne rozprávkové knihy a balíčky čokoládových dobrot, ktoré venovali riaditeľ Metro Košice Ing. Peter Miklovič, primátor mesta Košice MUDr. Richard Raši a zakladateľ matičného festivalu, predseda MO MS v Košiciach-Myslave František Mrva.

(mf)

Záleží im na propagácii podujatí

Prostredníctvom zriaďovateľa krajských matičných festivalov Dobšinského Košice a Hronského Jasov, ktorých zakladateľom je Matica slovenská zastúpená MO MS v Košiciach-Myslave a MO MS v Jasove, sa na redakciu SNN obrátili viaceré základné školy so žiadosťou o zaradenie spoločnej fotografie ocenených recitátorov. Spoločná fotografia nebola k článkom uverejnená z priestorových dôvodov nášho týždenníka. Vzhľadom na skutočnosť, že ocenení žiaci si už predchádzajúce roky kupovali naše SNN, aby ich mohli ukázať nielen spolužiakom v škole, ale aj rodičom a všetkým známym, redakcia SNN sa rozhodla uverejniť spoločné fotografie víťazov týchto dvoch festivalov. Zakladateľ festivalov a ich hlavný organizátor ich zakúpi a prostredníctvom odboru školstva Okresného úradu v Košiciach a oddelenia školstva Magistrátu mesta Košice budú naše noviny zaslané víťazom a oceneným na jednotlivé základné školy v Košiciach a celom Košickom kraji. Matica slovenská si veľmi váži, že súťažiaci žiaci aj takýmto spôsobom prezentujú a zveľaďujú slovenskú národnú kultúru.

Redakcia SNN

Matica slovenská so sídlom na Ulici P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, IČO 00179027, zastúpená štatutárnym orgánom Ing. Mariánom Tkáčom, PhD., predsedom Matice slovenskej

VYHLASUJE podľa § 281 – 288 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodného zákonníka neurčitým osobám obchodnú verejnú súťaž o najvhodnejší návrh na uzavretie kúpnej zmluvy

na predaj nehnuteľného majetku Matice slovenskej vedeného katastrálnym odborom Okresného úradu Martin zapísaného na liste vlastníctva č. 3852, obec Martin, katastrálne územie Priekopa, časť A: parcely registra „C“ evidované na katastrálnej mape, parc. č. 1743/23, výmera 2612 m² – zastavané plochy a nádvorie, parc. č. 1743/24, výmera 1003 m² – zastavané plochy a nádvorie, parc. č. 1743/47, výmera 766 m² – zastavané plochy a nádvorie; stavby súp. č. 4927 na parc. č. 1743/47, druh stavby – administratívna budova, opis stavby – administratívna budova, časť B: vlastník Matica slovenská, Ulica P. Mudroňa 1, Martin, PSČ 036 01, SR, v spoluvlastníckom podiele 1/1, časť C: ľarchy – bez zápisu, tento je podľa § 5 ods. 3 zák. č. 176/2004 Z. z. o nakladaní s majetkom verejnoprávných inštitúcií nepotrebná vec, ktorá už neslúži a ani v budúcnosti nebude slúžiť verejnoprávnej inštitúcii na plnenie jej základných úloh, ani na plnenie jej iných úloh, preto Matica slovenská podľa § 5 ods. 1 zák. č. 176/2004 Z. z. predá túto nepotrebnú nehnuteľnú vec a to len v celosti na základe obchodnej verejnej súťaže tomu, kto ponúkne najvyššiu kúpnu cenu. Požadovaná kúpna cena, minimálne podľa znaleckého posudku, je 794.000,- €. So znaleckým posudkom na nehnuteľný majetok sa navrhovateľ môže oboznámiť u vyhlasovateľa, termín nahliadnutia, ako aj obhliadky nehnuteľnosti si môže navrhovateľ dohodnúť na tel. č.: 0915 988 896, e-mail: branislav.kohut@matica.sk, adresa: Technicko-investičný útvar Matice slovenskej, Ulica P. Mudroňa č. 1, 036 01 Martin.

V kúpnej zmluve bude dohodnuté, že konečné a definitívne rozhodnutie o predaji musí schváliť výbor Matice slovenskej a cenu za nehnuteľnosti je kupujúci povinný zaplatiť v deň nadobudnutia platnosti zmluvy.

Podmienky obchodnej verejnej súťaže:

Určuje sa spôsob podávania návrhov na uzavretie kúpnej zmluvy na uvedené nehu-

teľnosti a to písomne na adresu vyhlasovateľa v zalepenej obálke výrazne označenej neotvárať: VOS v lehote do 28. 5. 2015, do ktorej možno návrhy podávať, lehota na oznámenie vybraného návrhu je 5. 6. 2015. Vyhlasovanie a obsah podmienok obchodnej verejnej súťaže bude uverejnený na www.matica.sk a v celoštátnom týždenníku Slovenské národné noviny (§ 282 ods. 1 a ods. 2 zákona č. 513/1991 Zb.).

Vyhlasovateľ si určuje právo na zmenu alebo zrušenie uverejnených podmienok a súťaže, toto právo v uverejnených podmienkach súťaže si vyhradil a zmenu alebo zrušenie uverejnil spôsobom, ktorým vyhlásil podmienky súťaže (§ 283 zákona č. 513/1991 Zb.).

Navrhovatelia nemajú nárok na náhradu nákladov spojených s účasťou na súťaži (§ 284 ods. 3 zákona č. 513/1991 Zb.).

Predložený návrh nemožno odvolať, meniť alebo dopĺňať po jeho predložení (§ 285 ods. 1 a 2 zákona č. 513/1991 Zb.).

Vyhlasovateľ si vyhradzuje právo odmietnuť všetky predložené návrhy (§ 287 zákona č. 513/1991 Zb.).

Po vyhodnotení ponúk konečné a definitívne rozhodnutie o predaji musí schváliť výbor Matice slovenskej a cenu za nehnuteľnosti je kupujúci povinný zaplatiť v deň nadobudnutia platnosti zmluvy.

Ostatné tu osobitne neupravené práva a podmienky obchodnej verejnej súťaže upravujú príslušné ustanovenia § 284 – § 288 zákona č. 513/1991 Zb. Navrhovateľ podaním návrhu vyslovuje súhlas so všetkými podmienkami obchodnej verejnej súťaže.

V Martine 7. 5. 2015
Ing. Marián Tkáč, PhD.,
predseda Matice slovenskej

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Sedemdesiat rokov po ...

Pripomenuli sme si sedemdesiate výročie skončenia najstrašnejšej katastrofy v dejinách, vedome spôsobenej ľuďmi. Položili sme vence obetiam chvíľkovej (?) straty rozumu politikov sveta. Začiatkom mája sa skončila vojna v Európe (ale v Japonsku ju ukončila až ďalšia ľudmi spôsobená katastrofa: použitie dvoch amerických atómových bomb). Zo Slovenska „odišla“ vojna začiatkom apríla 1945, keď tu vyčistila osem mesiacov – od konca augusta 1944. Slovensko zanechala spustošená a aj ustráchaná. Postihla vyše päťdesiatosem percent obcí, bola zničená tretina železničných tratí, viac ako polovica mostov, zo šesťstošesťdesiatpäť iba dvadsaťdva lokomotív bolo schopných jazdy. Zničených a poškodených bolo deväťdesiatdva tisíc domov. Materiálne škody a straty sa vyčísľujú na stoštrnásť miliárd korún, čo bol trojnásobok národného dôchodu. Vojnové škody v prepočte na obyvateľa boli na Slovensku viac ako dvojnásobné oproti Česku. V rámci bývalého Česko-Slovenska (ktoré sa po vojne obnovilo) padlo dvadsaťpäťtisíc vojakov a šesťdesiatštyritisíc civilov. Obeti holokaustu z celej ČSR bolo dvestosedemdesiatšesťtisíc.

A čo bolo potom? Jednotky NKVD od októbra 1944 do júna 1945 deportovali do ZSSR štyridsať až šesťdesiatštyritisíc slovenských občanov: Beneš prisľúbil Slovákov Stalinovi ako náhradu za volynských Čechov, ktorí sa mohli presťahovať do Česka na „uprázdnené“ miesta po Nemcoch. Víťazi sa voči svojim politickým protivníkom správali kruto: odsúdených bolo 8 058 osôb, z toho 55 na smrť (popravili 29 osôb), úhrne uložili tresty vo výške dvanásťtisíc rokov. Určenie demarkačnej línie medzi sovietskymi a západnými vojskami znamenalo spustenie železnej opony, ako to 5. marca 1946 oznámil svetú Winston Churchill. V apríli 1949 vzniklo NATO, kde bývalí spojenci odmietli prijať Sovietsky zväz, na čo sovieti založili vojenskú organizáciu, ktorá vošla do histórie ako Varšavská zmluva (zanikla v roku 1991).

A slovenské hospodárstvo? Zatiaľ čo cez vojnu fungovalo zásobovanie tovarmi bez prídellových lístkov, 1. novembra 1945, teda až po vojne, zaviedli v rámci menovej reformy tento spôsob predaja potravín a ďalších produktov aj u nás. V Česku fungoval od marca 1939 a skončil sa v máji 1953.

Ostáva nám nádej a viera, že Pán Boh viac nedopustí celosvetovú stratu rozumu politikov. Inak sa totiž ešte hroznejšej celosvetovej katastrofe nevyhneme.

Opäť urobili najkrajšie knihy

Zdroj: Turčianske noviny

Turčania uspeli v súťaži o Najkrajšie knihy Slovenska 2014, ktorú spoluporganizujú viaceré odborné inštitúcie spolu s Ministerstvom kultúry a ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR.

Do koncertnej siene VŠMU si 30. apríla prišli vyzdvihnúť ocenenia v súťaži Najkrajšia kniha Slovenska 2014 aj Turčania. Cenu Zväzu polygrafie na Slovensku za mimoriadne polygrafické spracovanie získala martinská Neografia za knihu H. Moravčíkovej Fridrich Weinwurm Architekt, ktorú v minulom roku vydal Slovart. Cenu Ministerstva kultúry SR za bibliofilské vydanie si pôjde prevziať známy knižný dizajnér Peter Ďurík. Dostáva ju za vydanie Ódy na radosť F. Schillera, ktorú ilustroval Miroslav Cipár a knihársky spracovala Lida Mlichová. K najkrajším knihám minulého roka sa ešte zaradili Slovenské povesti Márie Ďuričkovej, ktoré vyšli vo Vydavateľstve Matice slovenskej. Ilustroval ich Peter Uchnár, graficky upravil Igor Štrbík a vytlačila Neografia Martin. V kategórii knihy o výtvarnom umení a obrazovej publikácii ocenenie získava aj publikácia Inkunábuly Ľuba Janoviča s fotografiami a grafickou úpravou Ivana Bílyho. Vydala ju Slovenská národná knižnica Mar-

tin, vytlačili Tlačiarne P+M Turany. Aj táto knižná žatva potvrdzuje, že i v súčasnosti vznikajú v našom prostredí diela hodné dobrej povesti Martina ako kultúrneho centra Slovákov. Potvrdzujú to aj slová Petra Ďuríka, ktorý pred časom na otázku, či vrcholné umenie pulzuje len vo väčšom prostredí centra, okrem iného odpovedal: ... „Nebudem neskromný, keď poviem, že zaoberať sa grafickým dizajnom ako súčasťou knižnej tvorby a začiatkom šesťdesiatych rokov ,byť v pravej chvíli na správnom mieste' znamenalo byť v Martine... A ako Martinčan tvrdím, že v oblasti knižnej tvorby to platí dodnes.“ A dnes pridá, že táto odpoveď nestratila na pravdivosti ani po rokoch. (VL)

Retrodovolenka s Maticou slovenskou v príťažlivej Santovke

Konečne! – pre maticiarov výrazné zľavy

Známa je najmä minerálnou vodou. Dnes je však už dostupná len za bránami závodu. Nachádza sa tu aj letné termálne kúpalisko. Len desať kilometrov je vzdialená európska rarita – skalné obydlia v Brhlovciach. Hovoríme o obci Santovka, v ktorej Matica slovenská prevádzkuje rekreačné zariadenie.

Na tento rok predsedníctvo Matice slovenskej pripravilo cenník pobytov, v ktorom sú pre členov Matice slovenskej výrazné zľavy. Osobitne prihliadalo na predsedov MO, ktorí svoje funkcie vykonávajú ako dobrovoľníci. Ceny sú však priaznivé aj pre ostatných návštevníkov. Osobitná zľava desať percent je

pre predplatiteľov SNN. Rekreačné zariadenie má päť izieb. Jedna je dvojposteľová, ostatné sú štvorposteľové. Celkovú kapacitu možno ešte rozšíriť o prístelky. V prípade záujmu možno si objednať aj celý objekt za zvýhodnených podmienok. Budova nie je vykurovaná, ale ohrev teplej vody je zabezpečený elektrinou. V areáli je trávnatá plocha aj ohnisko. Kúpalisko je vzdialené päť minút chôdze. Bližší opis zariadenia aj s fotografiami a kompletný cenník môžete nájsť na www.matica.sk. Na webovej stránke je zverejnená aj obsadenosť zariadenia.

Z ponuky je zrejme, že nejde o supermoderné ubytovacie zariadenie s wellnessom, ale o tu viac

Miesto pre váš oddych.

oceníte retro atmosféru, súkromie a pokoj, ktorý je príznačný pre celú obec. Za ešte priaznivejšiu cenu si ho môžete vychutnať najmä mimo hlavnej sezóny v prípade, že to dovoľí počasie.

Rezervovať pobyt si môžete telefonicky (t. č.) alebo emailom (email.). **Marek HANUSKA**

CENNÍK

služieb v rekreačnom zariadení MS v Santovke, rok 2015
Hlavná sezóna 27. 6. 2015 – 30. 8. 2015

	osoba/noc	osoba/noc prístelka
základná cena	9 €	5 €
zľava pre deti do 18 rokov a študentov do 26 rokov	6 €	2,5 €
zľava pre zamestnancov a rodinných príslušníkov (manžel, manželka)	4,5 €	2,5 €
zľava pre deti zamestnancov do 18 rokov a študentov do 26 rokov	2 €	2 €
zľava pre predsedov aktívnych MO, ZO, VO a pre zakladajúcich členov MS, ktorí nie sú v zamestnaneckom pomere	3 €	1,5 €
Zľava pre individuálnych členov MS, ak majú zaplatené členské za všetky roky, a pre členov MS registrovaných v MO, ZO, VO, ktoré sú aktívne	4,5 €	2,5 €

Pri obsadení celého objektu (max. počet osôb 18)

	objekt/noc
základná cena	100 €
zľava pre zamestnancov (len v prípade, že všetci budú zamestnanci a rodinní príslušníci – manžel/ka, deti do 18 rokov, alebo študenti do 26 rokov)	50 €
zľava pre predsedov aktívnych MO, ZO, VO a pre zakladajúcich členov MS, ktorí nie sú v zamestnaneckom pomere	70 €
Zľava pre individuálnych členov MS, ak majú zaplatené členské za všetky roky, a pre členov MS registrovaných v MO, ZO, VO, ktoré sú aktívne	85 €

Mimo hlavnej sezóny do 26. 6. 2015 a od 31. 8. 2015. Objekt nie je vykurovaný.

	osoba/noc	osoba/noc prístelka
základná cena	6 €	3 €
zľava pre deti do 18 rokov a študentov do 26 rokov	4 €	1,5 €
zľava pre zamestnancov a rodinných príslušníkov (manžel, manželka), pre deti zamestnancov do 18 rokov a študentov do 26 rokov	3 €	1,5 €
zľava pre predsedov aktívnych MO, ZO, VO a pre zakladajúcich členov MS, ktorí nie sú v zamestnaneckom pomere, zľava pre individuálnych členov MS, ak majú zaplatené členské za všetky roky, a pre členov MS registrovaných v MO, ZO, VO, ktoré sú aktívne	3 €	1,5 €

Pri obsadení celého objektu (max. počet osôb 18)

	objekt/noc
základná cena	60 €
zľava pre zamestnancov (len v prípade, že všetci budú zamestnanci a rodinní príslušníci – manžel/ka, deti do 18 rokov, alebo študenti do 26 rokov)	30 €
zľava pre predsedov aktívnych MO, ZO, VO a pre zakladajúcich členov MS, ktorí nie sú v zamestnaneckom pomere	42 €
Zľava pre individuálnych členov MS, ak majú zaplatené členské za všetky roky, a pre členov MS registrovaných v MO, ZO, VO, ktoré sú aktívne	51 €

Objekt má 5 izieb. Kapacita 14 postelí a 4 prístelky. Izba č. 1 – 3 postele + prístelka; Izba č. 2 – 3 postele + prístelka; Izba č. 3 – 3 postele + prístelka; Izba č. 4 – 2 postele; Izba č. 5 – 3 postele + prístelka.

Za aktívny MO, ZO, VO sa považuje ten, ktorý za predchádzajúci rok zaplatil poplatok na korunový účet, zaslal na ČÚ MS matričnú knihu a dokumenty z valného zhromaždenia alebo z výročnej schôdzy MO.

Pre predplatiteľov SNN dodatočná zľava desať percent. Neplatí pri prenájme celého objektu.

V prípade ubytovania len cez vikend (piatok – nedeľa) sa účtuje prirážka a pätnásť percent k celkovej cene ubytovania.

KONTAKT: DMS Levice: 036/630 8710; 0918 904 937; dms.levice@matica.sk

BODKA ZA VAŠIMI NOVINAMI

Zo zahraničných prameňov.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V tomto vydaní SNN by sme vašu pozornosť chceli upriamiť na veľmi zaujímavý článok Dušana D. Kerného k 70. výročiu ukončenia II. svetovej vojny. Neznáme osudy slávnych snímok, kde uverejňujeme aj jednu z tých najslávnejších, ktorá zachytáva okamih vztyčenia zástavy víťazov nad rišským snomom v Berlíne.

• Ako sa volal ruský frontový fotograf, ktorý záber „zinscenoval“?

Svoje odpovede posielajte na adresu redakcie, ktorú nájdete v tiráži SNN. Posielajte ich písomnou formou alebo mailom našej administrátorke L. Rišiaňovej do 22. mája t. r. (se)

PRIPOMÍNAME SI

16. mája

– pred dvesto tridsiatimi rokmi vznikla v Bratislave prvá stála operná scéna (1785); bola súčasťou Mestského divadla

– sto deväťdesiatpäť rokov, čo sa úrad arcibiskupa na čele s Alexandrom Rudnaiom po vytlačení Turkov z Uhorska vrátil z Trnavy do Ostrihomu (1820), odkiaľ musel 277 rokov predtým odísť

– operný spevák Miroslav Dvorský má päťdesiatpäť rokov

17. mája

– šesťstodvadsať rokov od tragickej smrti uhorskej kráľovnej Márie (1371 – 1395), dvadsaťštyri ročnej manželky Žigmunda Luxemburského; podľahla zraneniam pri páde z koňa

– pred sto štyridsiatimi piatimi rokmi sa narodil náš veľký spisovateľ, autor románu Dom v stráni, noviel Mladé letá, Rysavá jalovica, nedostihný poviedkar Martin Kukučín (1860 – 1928), vlastným menom Matej Bencúr

18. mája

– v roku 1920 sa v Poľsku narodil pápež Ján Pavol II., je to deväťdesiatpäť rokov; na večný odpočinok odišiel v roku 2005

19. mája

– pred 440 rokmi sa po tvrdom obliehaní zmocnili Turci hradu Červený Kameň (1575)

– deväťdesiatpäť rokov od vzniku baletného súboru SND; na prvom predstavení uviedli dielo skladateľa Lea Delibesa Coppélia v choreografii Václava Kalinu (1920)

– o predvojnovnej sile nemeckej menšiny v Česku a rozdrobenosti českých politických síl svedčia výsledky voľieb pred osemdesiatimi rokmi: víťazom sa v roku 1935 stala Sudetskonecká strana so ziskom vyše pätnásť percent hlasov, na Slovensku zvíťazil blok Hlinkovej slovenskej ľudovej strany a Slovenskej národnej strany s vyše tridsiatimi percentami

– v Kanade žijúci famózný slovenský hokejista Stan Mikita má sedemdesiatpäť rokov

20. mája

– sedemdesiatpäť rokov od smrti prozaika a dramatika Jozefa Gregora Tajovského (1874 – 1940)

– pred šesťdesiatimi piatimi rokmi vzniklo v ČSR ministerstvo národnej bezpečnosti, zamerané najmä na potlačenie tzv. triednych nepriateľov a kritikov režimu (1950); ministrom sa stal Karel Bacilek, neskôr vládca Slovenska vo funkcii prvého tajomníka ÚV KSS

21. mája

– pred štyrmi desiatimi rokmi obce Moravské Lieskové a Horné Srnie vyplienili kozáci (1605); obyvateľstvo sa zachránilo útekom do hôr, ale kozáci odviezli všetky kone, dobytok a odviezli zásoby z gazdovstiev

– deväťdesiatpäť rokov od prvého slovenského predstavenia na javisku SND v Bratislave; v roku 1920 činohra uviedla dve jednoaktovky Jozefa Gregora Tajovského Hriech a V službe

22. mája

– pred sto desiatimi rokmi vstúpil v Uhorsku do platnosti nový zákon, podľa ktorého má byť škola širitelkou maďarského vlasteneckého citu a jazyka (1905), zákon bol len predohrou ešte tvrdších, tzv. Aponiho zákonov

(jč)

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
tasr.